

BALATONENDRÉD

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERV

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

KÉSZÜLT
A 70/2020.(X.27.) SZ. HATÁROZATTAL
ÉS A
A 12/2020.(XI.30.) SZ. ÖK. RENDELETTEL
ELFOGADOTT TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖKHÖZ

JSZ: 6/2017

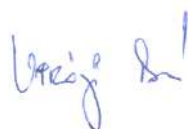
VIRÁNYI ÉPÍTÉSZ STÚDIÓ KFT.
DR. KÖLTŐ LÁSZLÓ
2020. NOVEMBER

NYILATKOZAT

Virányi István – településrendező vezető tervező, TT 14-0075 – nyilatkozom, hogy a tárgyban készített hatástanulmány építészeti örökség munkarésze megfelel a 68/2018.(IV.9.) Kormány rendeletben előírt alaki és tartalmi követelményeknek.

A hatástanulmány elkészítésére – a 68/2018.(IV.9.) Kormány rendelet 84.§.(2) bekezdés c.) pontja alapján – a szükséges jogosultsággal rendelkezem.

Kaposvár, 2019. április

.....
Virányi István
településrendező vezető tervező
TT 14-0075

NYILATKOZAT

A hatástanulmány készítőjeként kijelentem, hogy a régészeti hatástanulmány az örökségvédelmi jogszabályok és a hatósági eljárások figyelembe vételével készült.

A hatástanulmány készítőjeként kijelentem, hogy régész diplomával a régészeti hatástanulmány elkészítésére jogosultsággal rendelkezem.

Kaposvár, 2019. április

.....
dr. Költő László

Régész diploma száma: 508/1980 (ELTE-BTK)
Szakértői engedély száma: 2.3.1/1265-5/2004
Névjegyzéki sorszám: Sz-1/2005 (NKÖM)

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1 A település történeti leírása

A Dunántúli dombság Külső-Somogy középtáján a Kelet-Külső-Somogy kistájon, völgyekkel tagolt dombvidéken telepedtek le a mai Balatonendréd alapítói. Az Endrédi patak völgyének két oldalán lévő dombháton és a völgyekben terül el a község. A délnyugat-északkelet irányú patak völgy a Balatonba szállítja a vizet. A település közigazgatási területének déli határán folyik a kelet-nyugati irányú Jaba patak, amely a Sióba ömlik. A laposabb területeket a középkorban még gyakran elöntötte a Balaton, de a Sió csatorna megépítése után a lecsapolt mocsarak helyén rétek, legelők alakultak ki. A település morfológiája változatos, dombok, völgyek tagolják a felszínt.

A mai Balatonendréd területén az ember jelenlétéről az újkőkorból származó kerámia régészeti lelet tanúskodik. A későbbi emberi élet nyomait a rézkorból és a bronzkorból való telepnyomok mutatják. A római korra csupán két érem-lelet utal, de valószínűleg a Jaba patak völgyében római hadiút haladt. A népvándorlás korából egy avar telepnyom lelete származik. A honfoglalás korát idézi a Karáncó dűlőben talált sisakos fegyveres vitéz sírja, akit a lovával együtt temettek el.

Az enyhe lejtésű dombok oldala alkalmas volt az ember letelepedésre, a völgyekben patakok folytak, így a vízhez is hozzájuthattak. A kiömlő Balaton, a mocsaras terület védelmet is adott. Endrédet - még majorságként - először egy 1082-ből oklevélben, a veszprémi püspökség birtokaként említik. A székesfehérvári káptalan birtokait felsoroló 1229. évi oklevélben Alsó- és Felső-Endrédről írnak. 1230-ból való pápai birtokösszeírásban említik a falut és annak Szent Márk kápolnáját. Egy 1237-1240 közötti leírásban Endréden a szentmártoni apátságnak két szőlőmíveséről és két szőlőjéről, illetve földjéről írnak. A XIV. századtól már a falu papjairól is megemlékeznek az iratok. Alsó-Endréd 1259 és 1394 között a veszprémi káptalan birtoka volt, ahol már plébánia is volt az 1332-37. évi pápai tizedjegyzék szerint. 1390-ben Zsigmond király Karáddal együtt a lövöldi karthautziaknak adta cserébe. 1460-ban Alsó-Endréd birtokosa Somogyi Imre székesfehérvári kapitány volt. Felső-Endréd 1536-ban Baronyai Mátyás birtokaként szerepelt, Alsó-Endréd pedig részben a székesfehérvári káptalané, Baronyai Mátyásé és Fánchy Jánosé.

Endrédet 1544-ben foglalták el a törökök, akkoriban a két Endréden 17-24 házról történt említés a török adólajstromban. A török uralom alatt nem csak a törököknek, de a tihanyi káptalannak is adóztak az endrédiak. Az 1598. évi adólajstromban mindkét Endréd a tihanyi vár tartozékaként szerepelt. A törökök földből és kőből várat építettek Endréden. A vár helyén a török uralom előtt lehetséges, hogy szerzeteskápolna állt, azt erősíthették meg és bővíthették. Feltételezik azt is, hogy várárokkal és palánkkal védett várkastély volt, amit a törökök várrá alakítottak. A várnak jelentős szerepe volt a vidéken, az őrsege 130-140 főből állt, a simontornyai szandzsákhhoz tartozott és egy török nahie székhelye volt. A törökök uralta várat a XVI. sz. második felében kétszer is felégették a magyarok. A XVI. században a

várórség létszáma már csak 56 fő volt. 1536 és 1572 között Felső-Endrédet Nagy-Endrédként említik, lakosaként öt telkesgazdát írtak, Kis-Endréd pedig pusztává vált. Az 1660. évi úrbéri összeírás szerint a tihanyi apátság volt a földesura. A török végvárat utoljára 1686-ban említik az iratok. A török uralom emlékét a falu dűlőnevei (Dudahegy, Rózsahegy, Várhegy) máig őrzik.

A törökök kiűzése után, 1696-ra a lakosok kálvinisták lettek. 1715-ben csak 9 háztartás szerepelt az összeírásban, valószínűleg Kis-Endréd elpusztult. Az egyházi központok komoly törekvéseket tettek a rekatolizálásra, az ideküldött egyházi emberek, papok a régi várban (török vár) laktak. A faluban nem volt templom, csak valamilyen egyszerű kápolna állhatott, ami esetleg a reformátusok elvett temploma is lehetett, egy levélben említik a bővítését. A török idők után lassan gyarapodott a lakosságszám. 1741 és 1747 között új csűr és malom építéséről van információ. Akkoriban tért vissza a lakosság egy része a római katolikus vallásra az ideküldött szerzetesek hatására, akik a régi várban (sokáig Basa-laknak nevezték) laktak.

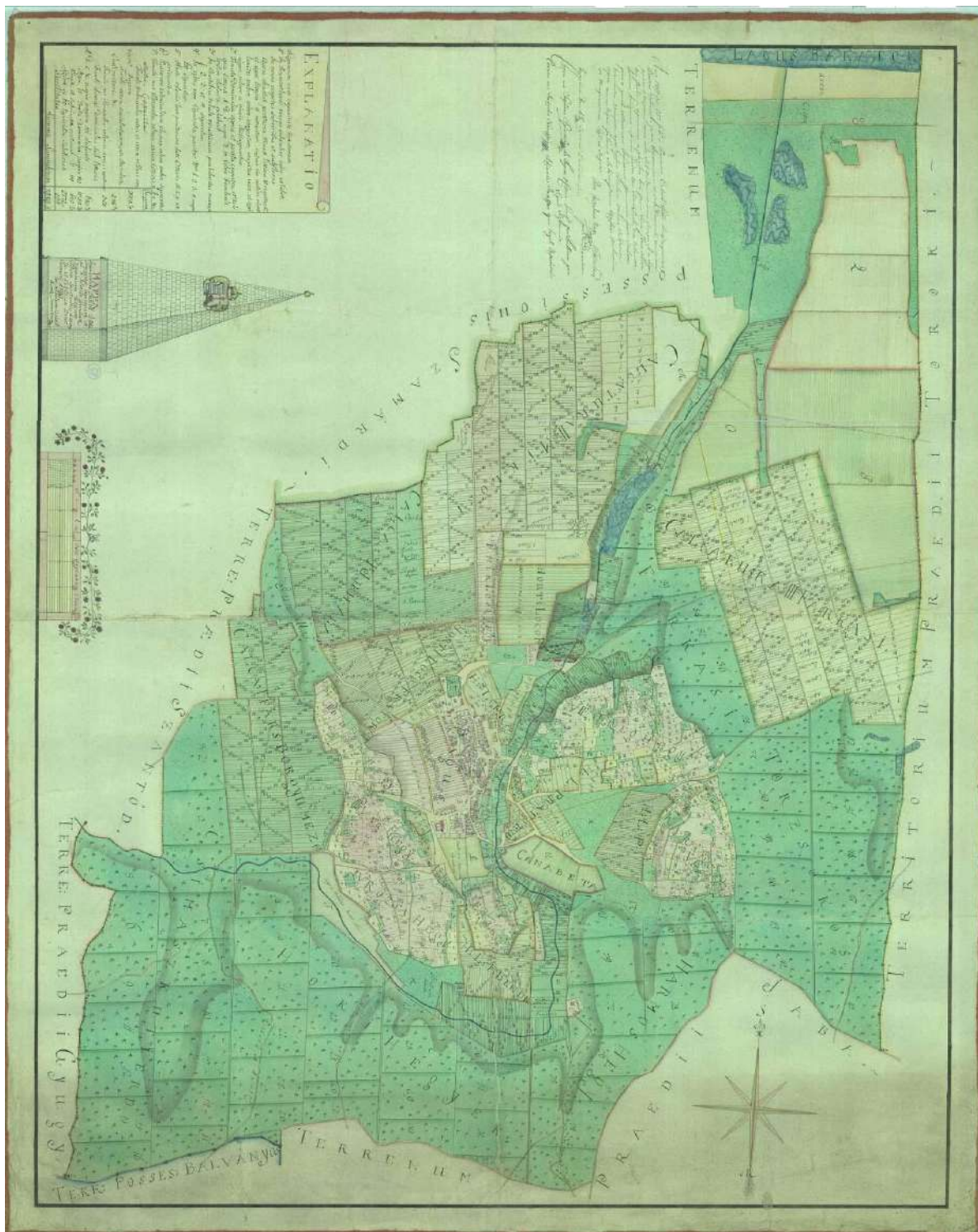
1717-től 1848-ig ismét a tihanyi apátság volt a falu földesura, később pedig a falu nagyobb részét birtokolta. Az apátság birtokrendszerének központja volt itt, a török vár helyén urasági épületek álltak. Később téglarégetőt is létesítettek és az apátság juhászata is Endréden volt.

1. katonai felmérés 1763-1787 között

A térképen a mocsaras patak völgytől nyugatra a falu elnyújtott X alakú utcarendszere látszik. A várhegy keleti oldalában levő keretes beépítés a templom és környezete. A falu érdekes halmazos szerkezete a domborzati viszonyoknak megfelelően alakult ki. A település déli és nyugati oldalán, valamint a patak keleti oldalán jelentős méretű szőlőterületeket jelöltek, a szőlők között több présházat ábrázoltak.

Az 1790-es években Mórról német családok költöztek a faluba és még néhány szlovák család.

térkép 1799-ből

Vályi András 1799-ben írt országleírásában így szerepel: „Endréd Elegyes magyar falu Somogy Vármegyében, földes Ura vala a’ Tihanyi Apátúrság, most a’ Religiói Kintstár, lakosai katolikusok, fekszik négy szegletre épült kastélya mellett, mint egy fél szigetben, hajdan nem utolsó erősség vala, melyet az Ozmanok sokáig ostromlottak, saját határjában minden java, ’s szőlő hegyei jó termékenységgük lévén, méltán első Osztálybéli.”

A katolikus templomot a XVIII. sz. közepén építették újjá, a szentély nyugati falához állítólag felhasználták a török vár falát. A templom boltozatos, a szentélye a nyolcszög három oldalával záródik. A templom titulusa Szent András, a bejárat fölött a tihanyi apátság kőből faragott címere látható. 1772-ben sekrestyével bővítették a templomot. Az órapárkányos, barokk sisakos tornya 1821-ből való. A templom stílusa copf, a szószék és a gyóntatószék barokk, a főoltár és az orgona rokokó stílusú.

A templommal szemközi lejtőn 1802-ben kezdték építeni a parókiát, ami 1803-ban készült el. A XVIII. századból származott a templom mellett különállóan épített falfülkében állt barokk stílusú Nepomuki Szent János szobor, amelyet elloptak. Jelenleg egy új faszobor áll a barokk szobor helyén a falfülkében.

2. katonai felmérés 1806-1869

A térképen már jóval több utcát, több házat és sűrűbb beépítést lehet látni. A katolikus templom területén keretes, U alakú beépítés látszik. A térképen a mai Fő utca és Kossuth L. utca között még egy félsoros utcát jelöltek, ami mára már eltűnt. Mindkét templomot ábrázolták, a katolikus templom még mindig U alakú beépítésként szerepel. A rendezett vízfolyás patak völgye elég nagy területet elfoglal.

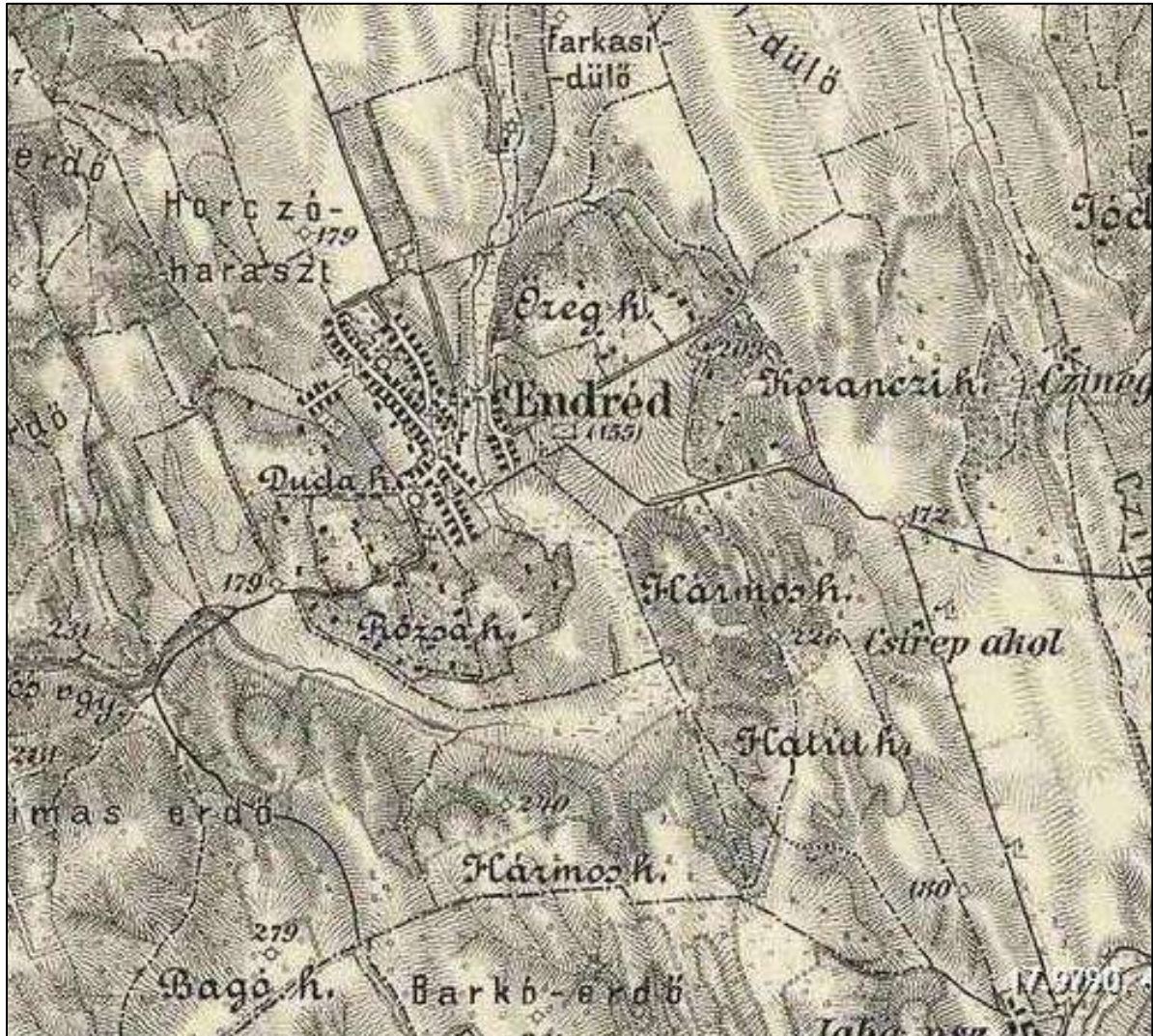
A református templomban ma is használják a jelentős iparművészeti emlékek számító 1729-ből származó kegytárgyakat. Endréd első református anyakönyve 1736-ból származik. A tihanyi főapát megtiltotta a református vallás gyakorlását, így 1746-tól 40 évig a reformátusok csak titokban gyakorolhatták vallásukat. 1756-ban elvették a reformátusok templomát, harangját és a prédikátort eltávolították. A reformátusok évtizedek alatt sokféle kérvénnyel, kérelemmel elérték, hogy legyen lelkipásztoruk és templomot, prédikátorházat építhessenek. A református templomot 1786-ban kezdték építeni a parókia mögötti dombon, a bejárata az utcával ellentétes oldalról nyílik. Az 1790-re elkészült templom egyenes záródású szentéllyel, sík födémmel, torony nélkül épült. Az első lelkész lak 1787-ben készült el. A református templomhoz 1806-ban épült az órapárkányos torony. 1845-ben villámcsapás miatt leborult a torony, sokáig ideiglenes tető fedte, majd 1883-ban felújították a tornyot és a templomot.

Már az 1600-as években is volt iskolája a falunak és 1789-ben a katolikus és református népességnek megfelelően két iskolaépület is állt. A katolikus iskolát 1873-ban bővítették, majd az 1900-as évek elején újabb iskolát építettek.

1880-ban már színmagyar településként tartották számon Endrédet.

A XIX. század közepén készült térképeken látszik az Endrédi patak keleti oldalán történt parcellázás. A kataszteri térképen a Fő utca és Kossuth utca közötti tömbbelsőben még mindig szerepelnek házak, ennek a beépítésnek ma nem látható a nyoma, csupán a református templom áll ott.

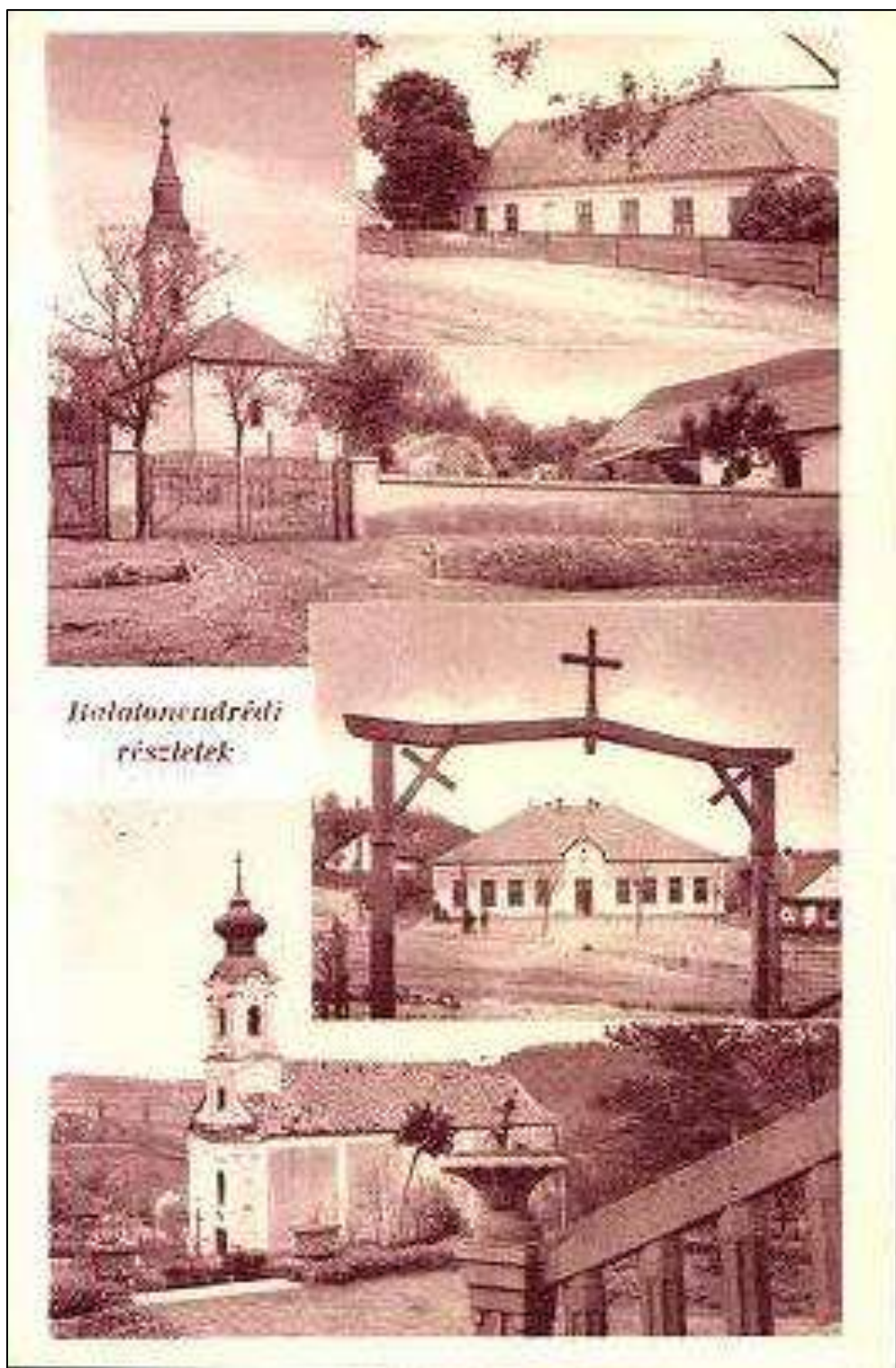
3. katonai felmérés 1869-1887

A fenti térképen a falu beépített részének növekedése látható, utca épült a patak keleti oldalán és a temetőhöz vezető, mai Arany János utca is kialakult.

Az 1900-as évek elején élénk kulturális élet volt Balatonendrédn. A lakosoknak hitelszövetkezet működött. Az asszonyok, lányok elfoglalására honosította meg a brüsszeli csipkeverés technikáját a református lelkész és felesége 1908-ban, azzal máig élő hagyományt teremtett.

A települést 1907-től hívják Balatonendrédnek, azelőtt Endréd néven szerepelt.

Már 1928 óta van áramellátás a faluban.

1935-ben készített képeslapon a község nevezetes épületei láthatóak

Katonai felmérés 1941-ből

Egészen 1945-ig a tihanyi apátság volt a birtokosa a földek kb. 50 %-ának, a többi terület paraszti birtok volt.

A falu legnagyobb részének megélhetését a történelem folyamán a mezőgazdaság biztosította. 1948-ban és 1959-ben is mezőgazdasági termelő szövetkezetet alapítottak. Az 1960-as évektől jelentősebb fejlődés kezdődött, művelődési ház, orvosi rendelő, tűzoltószertár épült. Az 1970-es években Zamárdi társközsége lett Balatonendred, ez visszavette a fejlődést és csökkent a népességszám is.

A vízvezeték-hálózat 1976-ban épült ki.

Az 1980-as években 86 lakótelket alakítottak ki a falu északi részén, amelyek mára szinte teljesen beépültek. Az iskola épületét 1990-ben bővítették emeletes épületszárnnyal. A polgármesteri hivatal épülete 1991-re készült el, benne kapott helyet a fiókgyógyszertár és a fogorvosi rendelő.

A falu legnagyobb népességszáma 1941-ben volt, amikor 1760-an laktak a településen. Azt követően csökkent a lakosság száma, majd 1980-tól kezdett újra növekedni. 2015-ben 1311 fő volt a lakosságszám, azóta kis mértékben ismét növekszik a falu népessége. A Balaton közelsége és a nyugodt környezet miatt több régi lakóházat üdülőként használnak az új tulajdonosok.

Egyedi nevezetessége Balatonendrédnek a vert csipke, amelyet Kájel Endre református lelkész és felsége honosított meg 1908-ban. A brüsszeli csipkeverés technikáját tanulták meg a lányok és az asszonyok. Néhány év alatt európai hírnévre tett szert az endrédi csipke. A csipkeverést és csipkéket bemutató Kájel-csipkeházat 1996-ban nyitották meg egy átalakított falusi lakóházban, sajnos napjainkban nem látogatható a kiállítás az örökösök pereskedése miatt. A csipkeverés hagyományát máig őrzik a településen, az iskolában is oktatják. Egy lelkes csoport pedig szorgalmasan készíti a légies finomságú csipkéket. Az iskola épületében a tanítók és a diákok munkáiból csipkekiállítás látható.

A rendszerváltás után bevezették a földgázt (1993), korszerűsítették az iskolát és az óvodát, többfunkcióssá alakították a művelődési házat.

A rendszerváltást és a földek privatizációját követően - a korábbiaktól letérően - a lakosság nagyobb részének a fő megélhetését már nem a mezőgazdaság biztosította. Jellemző a Balaton-parti településekre való ingázás. A falu több lakóháza üdülőként funkcionál.

A falu teljes közműinfrastruktúrája biztosított. 1983-ban vezették be a vizet, 1992 óta működik a telefon szolgáltatás, 1993-ban épült ki a gázvezeték-hálózat, 2012-ben pedig a szennyvízcsatorna-hálózat készült el.

A 2007-ben átadott M7 autópályáról közvetlen lehajtót építettek a településhez. Balatonendréd megszűnt zsáktelepülésként létezni a 2012-ben megépült a Tab-Zamárdi összekötő úttal. Az új út szerencsés módon északkeletről elkerüli a települést, így szinte tovább él az egykori zsákfalú nyugalma, csendessége.

1.2 A település régészeti örökségének felmérése

Földrajzi környezet:

Balatonendréd a Balaton déli partján található, a Pannon-tenger által kialakított dombos vidéken terül el. A korábban csak Zamárdi felől elérhető település a Tabot Lullán és Balatonendrédén át Zamárral összekötő út megépülése óta délről is megközelíthető. A terület vizeit az Endréd-patak gyűjti össze és vezeti a Balatonba. A Sió csatornázásának következtében a hajdani mocsarak helyén legelők alakultak ki. A környék növény-, és állatvilága gazdag.

A település története:

A település régészeti múltjára vonatkozó adatok a Rippl-Rónai Múzeum Régészeti Adattárában, a I/3. tételszám alatt található. Ezen adatok szerint Balatonendréd területén először az újkőkor (neolitikum) középső és a késői korszakának idején telepedett meg az ember. Az edényművessége alapján elnevezett dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrája népségének, illetve az ún. lengyeli kultúra településének maradványait az 1930-as években (1936, 1938-1939.) Gallus Sándor tárta fel a „Vaklápa” nevű határrészen, ahol 1942-ben újkőkori sírok is előkerültek.

Ugyanitt egy későbbi korszak, a késő rézkor telepobjektumait és leleteit is megtalálták.

A következő nagyobb régészeti korszaknak, a bronzkornak is kerültek elő emlékei Balatonendrédén. A „Szegény” nevű határrészen Gallus Sándor helyszínelése során bronzkori

telepnyomokat figyelt meg 1936-ban, ásatásaiból bronzkori kerámialeletek is származnak, amelyek az ún. halomsíros kultúrához és az urnamezős kultúrához sorolhatók. Az adattári adatok alapján a Tag-földeken és Tóközpusztán lehet még bronzkori település. Az M7-es autópálya nyomvonalán 2005-ben tárták fel a kora bronzkori kisapostagi-kultúra telepnyomait a falutól északra, a Lapos-telek-dűlőben. A Lulla és Balatonendréd összekötő út nyomvonalán a Tekeres-dűlőben pedig a késő bronzkori urnamezős kultúra telepének objektumai kerültek felszínre.

A római korszakot két érem reprezentálja, amelyek ajándékként kerültek a múzeumba.

A népvándorlás korából, az avar korszakból, egy település gödreai kerültek felszínre a Lapos-telki ásatáson, valamint egy nagyobb kiterjedésű temető részletei a Lulla-Balatonendréd összekötő út építését megelőző feltárások során.

Az Árpád-kort egy nagy kiterjedésű Árpád-kori telep képviseli, melynek maradványait 2005-ben tárták fel az épülő M7 autópálya nyomvonalán, a Lapos-dűlőben.

A középkorra-, kora újkorra utaló leletek a török korszakból a Fő utcából származnak, ahol vízvezeték ásása közben egy kerámiaedényben az 1541-1579. közti időszakból származó érmeket találtak.

A település neve legvalószínűbben az Endre személynév „d” képzős származéka lehet. Az előtag a Balaton melléki elhelyezkedésére utal. Más magyarázat szerint a római katolikus egyház védőszentjéről, Andrásról kapta nevét a falu, akinek tiszteletére szentelték fel a katolikus templomot. A települést László király 1082-ban kelt oklevele említi először „*villa Endered et altera Endreed*” néven, melyben a veszprémi káptalan birtokjogait erősítette meg (ekkor még majorként szerepelt), majd *Endredi*, *Endred (inferior et superior)*, *Endreed*, *Endrid*, *Olso Endred*, *Also Endred* változatokban jelölik az oklevelek.

Egy 1229. évi oklevél a székesfehérvári káptalan birtokai között sorolja fel (Alsó- és Felsőendréd). 1237-ben a szentmártoni apátság szőlőföldjeit művelő szőlőmunkások lakták. 1259 és 1394 között ismét a veszprémi káptalan birtoka. Az 1332-1337. évi pápai tizedjegyzékben plébániáját említik. 1390-ben Zsigmond király a karthauzi szerzeteseknek adta cserébe.

Az 1536-1572 közötti években Felső-Endréd neve Nagy-Endrédre változott. Piski tihanyi kapitány 1585-ben Nagyendrédet Várasendrédnek írja. Egy 1609. évi adat szerint Kis-Endréd (korábban Alsóendréd) pusztá maradt. A helyiek ma is úgy emlegetik Kis-Endrédet, mint a régi falut. Endrédet 1572-ben és az 1598. évi adólajstrom alapján a tihanyi várhoz számították, a törökök mellett ide is fizetett adót.

Endrédet az 1543-1545. évi hadjárat során foglalták el a törökök a környező településekkel együtt. A török uralom alatt nahie (járási székhely) volt. 1545-ben erődítést, várat emeltek itt, amelynek a tihanyi vár és rév szemmel tartása volt az elsődleges célja. A törökök az akkor meglévő templomot építhették át, illetve vették körbe palánkkal, árokkal. A palánkon belül épületeket emelhettek. (A templom előtt álló épületet a helyiek sokáig „Basa-ház”-nak nevezték, amelyet később lebontottak és anyagát a falu lakóházaiba építették be.) A várat a harcok megrongálták, majd a török uralom elmúltával az omladékait (1874-75-ben) lebontották. Magyar Kálmán megállapítása szerint a vár alsó és felső várból állhatott. A

templom körüli plató lehetett a felső vár, ami kb. 70x25-30 m-es kiterjedésűre becsülhető. A platót és az alsó várat is D-DNy felől egy mély árok védhette, amely az évszázadok során betemetődött. Lezárását É-ÉNy felé a mai út előtti szakaszon kereshetjük. A teljes vár átmérője kb. 125x80 m, területe kb. 0,65 ha nagyságúra becsülhető. A várat 1587-ben és 1588-ban magyar katonaság égette fel. A várban tartózkodó katonaságról 1609-ből és 1628-29-ből ismerünk adatot. Utoljára 1686-ban szerepelt, mint török végvár.

A falu 1715 és 1848 közötti időszakban is a tihanyi apát birtokaihoz tartozott, az apátsági birtokrendszer központja volt. Az urasági lakó- és gazdasági épületet a török várban alakították ki, a nagyarányú építkezésekhez téглаégetőt is létesítettek. Az apátsági uradalomban egyre nagyobb szerephez jutó állattenyésztés következtében 1743-ban a juhászatot teljes egészében Endrédre telepítették.

A 18. század elején a falu teljes lakossága református volt. A század közepén Lécs Ágoston tihanyi apát a prédikátort kitiltotta, javait elvette, és súlyos megtorlással lépett fel a reformátusok ellen, miközben gazdasági előnyökhöz juttatta a katolikusokat, templomot épített számukra.

Az 1790-es években a Fejér megyei Mórról német családok költöztek be. Utcájukat Német utcának nevezték. Kevés szlovák család is itt talált otthonra. Az 1880-as és 1890-es népszámlálás már színmagyar községként tartotta számon.

A község 1907-ben vette fel a Balatonendréd nevet. A község határából a Balaton-partot 1911-ben Zamárdihoz, Jabapusztát 1947-ben Lullához csatolták. 1970-ben a községi tanácsot összevonták Zamárdival. Az önállósulás 1990-ben indult el a körjegyzőséggel, majd 1992-től az önálló polgármesteri hivatal felállításával valósult meg.

Balatonendréd újkori hírnevét az itt vert csipkének köszönheti. Kájel Endre református lelkész és felesége kezdeményezésére a 20. század elején a falu asszonyai és lányai elsajátították a brüsszeli csipkeverés technikáját, és a sajátos magyaros formakincssel kiegészítve hagyományt teremtettek.

1.3. A védett műemléki értékek települési értékleltára

1.3.1. Világörökségi és világörökségi várományos helyszínek és területek

a településen nincsenek

1.3.2. Az országos építészeti örökség elemei

Balatonendréd országos védelem alatt álló építészeti öröksége a Szent András római katolikus templom, amelynek stílusa copf. A belsejében a berendezési tárgyak barokk stílusúak.

azonosító	név	cím	hrsz.	kategória	törzsszám
7747	r.k. templom	Szabadság tér 11.	392	II	4562

AZONOSÍTÓ ADATOK

megnevezés	település	cím	hrsz.	nyilvánt. azonosító	törzsszám	adatfelv.	dátum
római katolikus templom	Balatonendréd	Szabadság tér 11.	392	7747	4562 MIII	Virányi Építész Stúdió Kft.	2018.05.
ex-lege műemléki környezet: 387, 388, 389, 390, 391/1, 391/3, 393, 1636/4, 1654/1,391/5							

ALAPADATOK

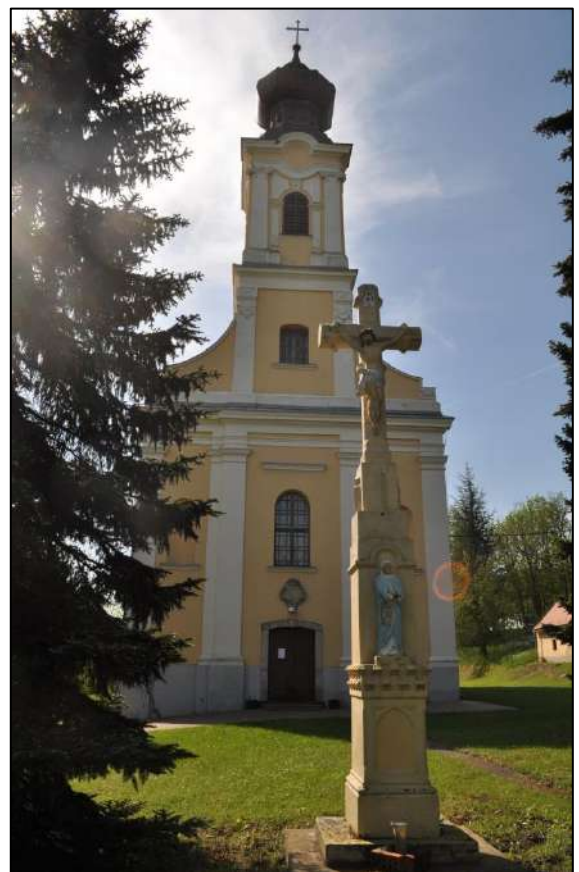
A balatonendrédi római katolikus templomot a XVIII. sz. közepén építették újjá, a szentély nyugati falához állítólag felhasználták az egykori török vár falát. Az építési éveként 1744. és 1772. dátum is szerepel a különböző anyagokban. Egy írásban pedig 1756-ot említik az újjáépítés dátumaként. A templom titulusa Szent András. A templom egyhajós, boltozatos, a szentélye a nyolcszög három oldalával záródik, későbarokk stílusjegyeket mutat. A bejárat fölött a tihanyi apátság kőből faragott címere látható. 1772-ben sekrestyével bővítették a templomot. Az órapárkányos, barokk sisakos tornya 1821-ből való. Az oltárkép az elbontott kis-endrédi templomból származik. A templom stílusa copf, a szószék és a gyóntatószék barokk, a főoltár és az orgona rokokó stílusú a XVIII. századból valók. A mellékoltár a XIX. sz. első felében készült klasszicista stílusban.

HOMLOKZATKÉPZÉS, DÍSZÍTMÉNYEK

A templom homlokzatképzése festett vakolat. A falak sárgára festettek, a tagozatok és pilaszterek pedig fehér színűek. A bejáratú ajtó kőkeretes. A bejárat feletti kőből faragott címer /tihanyi apátság címere/ érvényesülését gátolja a szorosan alá szerelt lámpa.

HELYSZÍNRAJZ

1.3.3. A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Az eddigi vizsgálatok eredményeként Balatonendréd település területéről ismert 19 nyilvántartott, helyileg is azonosítható régészeti lelőhely többsége a község külterületén az Ény-Dk-i irányú patak völgyek mentén helyezkedik el. Közülük 16 teljes egészében Balatonendréd közigazgatási területéhez tartozik, háromnak a jelentősebb része Zamárdi közigazgatási területén fekszik. A 19 lelőhelyből kettő a régészeti kutatások eredményei alapján törölhető lenne, a többi 17 az alábbi táblázatban közöltek szerint valószínűleg 13 nagyobb lelőhellyé vonható össze.

A nyilvántartás 19438. és 19434. számú tétele az egykori török várra és a hagyomány szerint a vár épületeinek felhasználásával épült római katolikus templomra vonatkozik. Ásatások híján a vár pontos kiterjedése nem ismert, egy terepi felmérés eredményeit tették közzé. A község belterületén, a rk. templommal szembeni földút partoldalában csontvázat találtak. Magyar Kálmán szerint a templom körül terült el a forrásokban említett török kori vár, mely leginkább arra a helyi hagyományra alapozható, hogy a templom egyik fala azonos az egykori vár falával. Leletekről sincs tudomásunk, hacsak a templommal szembeni földút partoldalában az RRM Régészeti Adattárában „Jókai u. 47. szám” alatti lelőhelyként megjelölt (Nytsz.: 19434) helyen talált melléklet nélküli csontvázat nem soroljuk ide. Ez utóbbi lelőhely meghatározásával kapcsolatban azonban két problémát kell megemlítenünk: a Jókai utca a templomtól nyugatra kezdődik, és a 47. szám a templomtól DK-re, elég messze található.

Az M7 autópálya építését megelőző terepbejárások során szórvány leletekre bukkantak Balatonendréd külterületének Ny-i részén. Azonban a Rippl-Rónai Múzeum Régészeti Adattárában fellelhető dokumentumok alapján az építés közbeni megfigyelések során a Borjú-mezei leletek helye nem bizonyult lelőhelynek, valamint a Lucernás-dűlőben folytatott szondázó ásatás is negatív eredménnyel zárult.

Balatonendréd régészeti lelőhelyei

a Kulturális Örökségvédelemért Felelős helyettes Államtitkárság (KÖHÁT) adatbázisának adatai alapján javaslat az aktualizált helyrajzi számokra és az egybefüggő lelőhelyek összevonására

Sor-szám	Nyilvántartási azonosító	Lelőhely neve	Régészeti jelenség (lelőhely jellege)	Érintett helyrajzi számok (Balatonendréd)*
1	50025 (Z39)	Sáfránykert-földbánya	10. sz-i, kora Árpád-kori temető	04/53, 04/141, 04/143, 04/145, 04/146, 04/149 , 07/1, 08/2, 08/3, 08/4, 08/5, 08/6, 08/7, 08/12 , 08/30, 08/31, 08/32, 08/112, 08/119, 08/121, 08/122, 08/123, 08/124, 08/125, 08/126, 08/127 , 08/1, 08/29, 08/110, 08/111, 08/112, 04/44, 04/46, 04/48, 04/50, 034/52, 048/3, 050/13, 051/1, 060, 061/67, 061/68, 061/69, 062, 063/1, 063/2, 063/3, 063/4, 064, 065, 066/8, 066/10, 066/13, 066/24, 066/25, 066/26, 066/27, 066/28, 066/29, 066/30, 066/31
	54864 (Z51)	Endrédi út betonkeverő üzem	10. sz-i, kora Árpád-kori temető	08/121, 08/122, 08/127 , 066/24, 08/29, 051/1, 065
	55294 (Be14)	Lapos-telek-dűlő	Bronz kori, avar-kori, kora- és késő Árpád-kori, középkori település	04/43, 04/45, 04/47, 04/49, 04/51, 04/52, 04/53, 04/54, 04/55, 04/58, 04/59, 04/60, 04/62, 04/63, 04/64, 04/66, 04/67, 04/68, 04/70, 04/71, 04/72, 04/142, 04/144, 04/146 , 07/1, 07/2, 07/3, 08/5, 08/6, 08/7, 08/12, 08/13, 08/30, 08/31, 08/32, 08/33, 08/34, 08/71, 08/72, 08/73, 08/75, 08/76, 08/77, 08/79, 08/80, 08/81, 08/83, 08/84, 08/86, 08/90, 08/92, 08/94, 08/101, 08/102, 08/103, 08/104, 08/105, 08/106, 08/107, 08/108, 08/112, 08/114, 08/115, 08/116, 08/121, 08/123 , 018/11, 018/12, 019/1, 04/44, 04/46, 04/48, 04/50, 04/56, 08/11, 08/29, 08/87, 08/88, 08/109

				08/111, 08/113, 019/2
2	19437 (Be6)	Tóközpuszta II.	római kori település nyomai	08/68, 08/69, 08/70, 023, 024
3	19436 (Be5)	Tóközpuszta I.	Bronz kori, római kori település nyomai	032, 033/18, 033/19, 021, 020
	49892 (Z14)	Bocsidai-dűlő	Őskori, középkori település nyomai	031/21, 031/22, 032, 033/15 033/18, 033/19, 020, 021, 031/9
4	57531 (Be15)	Szilos-dűlő	Őskori, római kori, népvándorlás kori település nyomai	08/64, 08/65, 08/66, 016, 018/3, 024
5	59647 (Be18)	Kotlók-dűlő	Késő Árpád-kori, középkori, késő középkori település	016, 017, 018/6, 018/10, 018/11, 024
6	19435 (Be4)	Tag-földek	késő bronzkori település	017, 022/1, 022/12, 022/13, 022/14, 024
7	47007 (Be13)	Tekeres-dűlő, Nyugat	Korai- késő bronzkori-, középkori, késő középkori település	92/3, 100/1, 100/3, 101/1, 101/4, 101/5, 102/1, 102/3, 104/1, 104/3, 105/1, 105/3, 100/2, 101/2, 101/3, 102/2, 104/2, 105/2,
8	47006 (Be12)	Tekeres-dűlő, Kelet	Bronzkori temető és település, kelta település	047/9, 047/10, 047/11, 047/12, 052/1, 052/3, 053/3, 053/8, 054/1, 054/3, 055/1, 89,-91/2, 92/1, 92/6, 93/2, 94/2, 99/1, 053/7, 053/6, 053/5, 053/4, 055/3, 052/2, 054/2, 055/2, 91/1, 92, 93/1, 94/1, 95/1, 98/1
9	19433 (Be8)	Vaklápa	Újkőkori-, bronzkori település és temető, Árpád-kori településnyom	059/9, 059/11, 059/13, 059/15, 059/17, 059/18, 059/20, 059/21, 059/23, 059/25, 059/26, 059/27, 059/28, 060/1, 060/3, 061/3,—061/6, 061/8, 062/1, 062/3, 063/1, 063/2, 063/3, 063/4, 063/5, 063/6, 063/11, 063/21, 063/23, 063/25, 063/27, 063/28, 063/29, 066/3, 533/2, 576/1, 576/2, 577, 579, 580, 582, 583, 584, 585, 586/1, 586/2, 2255, 2272/1, 2272/2, 2272/3, 2281, 2346/4, 2346/5, 2353/1, 2353/2, 2353/3, 2355, 2356/1, 2356/2, 2357/1, 2358, 2359/1, 2362/7, 2362/8, 059/10,

				059/12, 059/14, 059/16, 059/19, 059/22, 059/8, 060/2, 061/4, 061/5, 061/7, 062/2, 063/22, 063/24, 063/26, 066/2, 581, 2275, 2276, 2278, 2320, 2357/2, 2359/2, 2362/10, 2362/9, 2363/8
10	81091 (Be21)	Magyar Tenger Tsz.2.	Bronzkori temetkezés	067/14, 068/28, 068/30, 068/44, 068/45, 068/46
11	81089 (Be20)	Magyar Tenger Tsz.3.	Avar kori temető	059/25, 059/29, 059/30 , 067/8, 067/10, 067/19, 067/20, 067/21, 067/22, 068/5, 068/6, 068/7, 068/13, 068/28, 068/30, 068/32, 068/33, 068/34, 068/36, 068/38, 068/39, 068/41, 068/45, 068/46, 2001, 2060/2 , 2071/5, 2071/6, 2080, 067/14, 067/16, 068/29, 068/31, 068/35, 068/37, 068/40, 068/44, 2081
12	19432 (Be7)	Fő utca 91.	Középkori éremlelet	465, 477, 478
13	19438 (Be17)	Rk. Templom**	Török kori vár területe (?), ismeretlen korú csontváz	392, 393, 394, 405, 426, 428(?), 429, 430, 434, 437 438, 1654/1-2, 1663/1, 1663/4, 391/1
	19434 (Be9)	Jókai u. 47.	Ismeretlen korú csontváz	427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 437, 438, 394, 1654/1, 1654/2, 1655, 391/1, 392, 393, 405

* ~~áthúzott~~: a nyilvántartásból **törlendő** helyrajzi szám

piros: a nyilvántartásba bevezetendő **új** helyrajzi szám

** Műemléki védettség. **törzsszám: 4562, azonosító: 7747**

lelőhely azonosító	szám	lelőhely neve	lelőhely hrsz
19446	1	Lucernás-dűlő	0192/113, 0192/141, 0192/47, 0192/144, 0192/124, 0192/46, 0192/131, 0192/128, 0192/126, 0192/45, 0192/125, 066/32, 066/2, 0192/95, 0192/96, 0192/97, 0192/127, 0192/159, 0192/70, 0192/161, 0192/69, 0192/68, 0192/163, 0192/67, 0192/158, 0192/155, 0192/162, 0192/152, 0192/156, 0192/149, 0192/142, 0192/143, 0192/33, 0192/120, 0192/122, 0192/78, 0192/147, 0192/145, 0192/80, 0192/116, 0192/133, 0192/118, 0192/79, 0192/111, 0192/81, 0192/112, 0192/114, 0192/157, 0192/154, 0192/148, 0192/151, 0192/146, 0192/123, 0192/121, 0192/119, 0192/117,

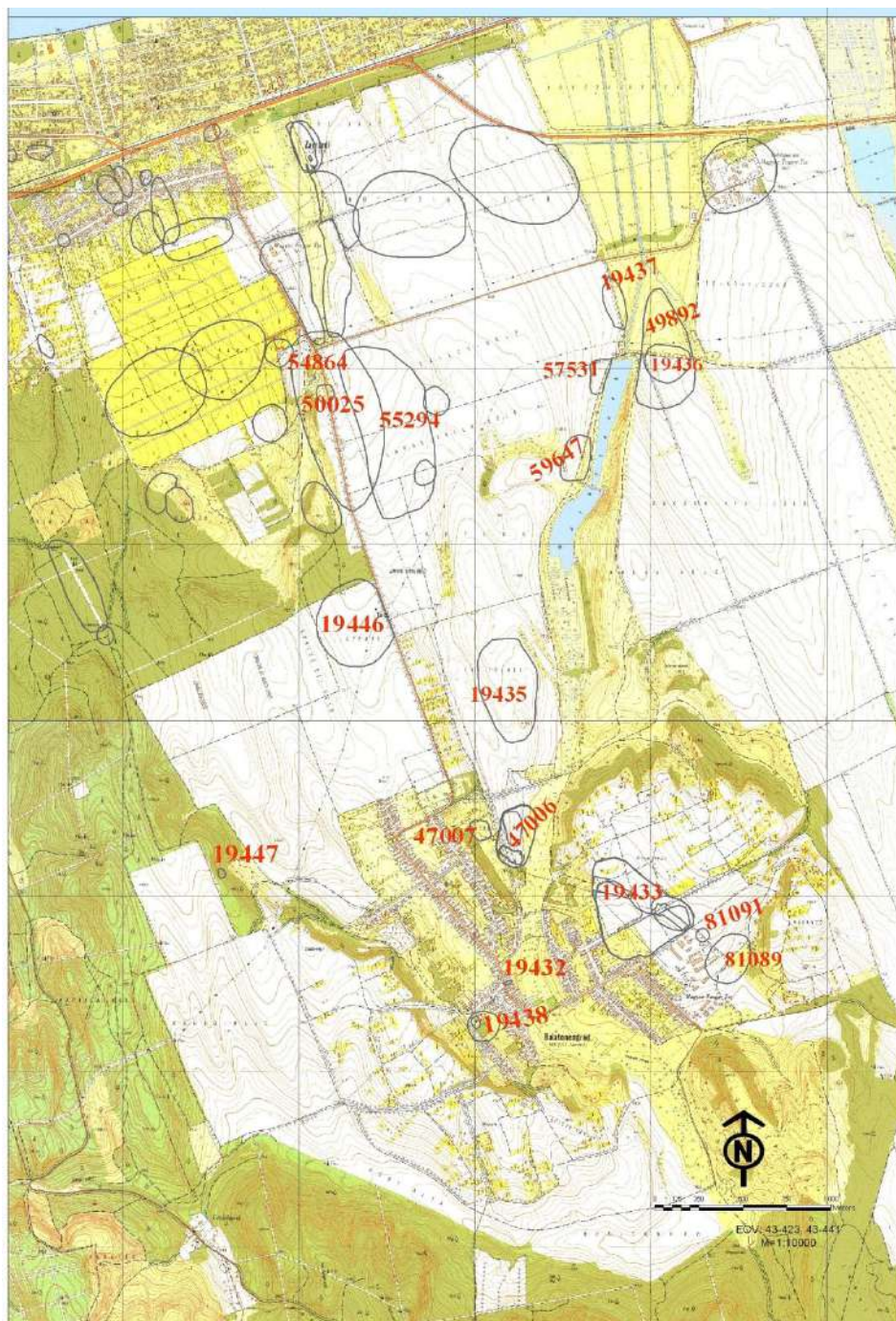
			0192/115, 0192/36, 0192/140, 0192/34, 0192/35, 0192/130, 0192/132, 0192/136, 0192/150, 0192/134, 0192/153, 0192/138, 0192/137, 0192/135, 0192/129, 0192/139, 067/2, 066/5, 067/1, 066/15, 0194/2
19447	2	Borjú-mezőtől északra	0181/2, 0181/3

Régészeti érdekű területek

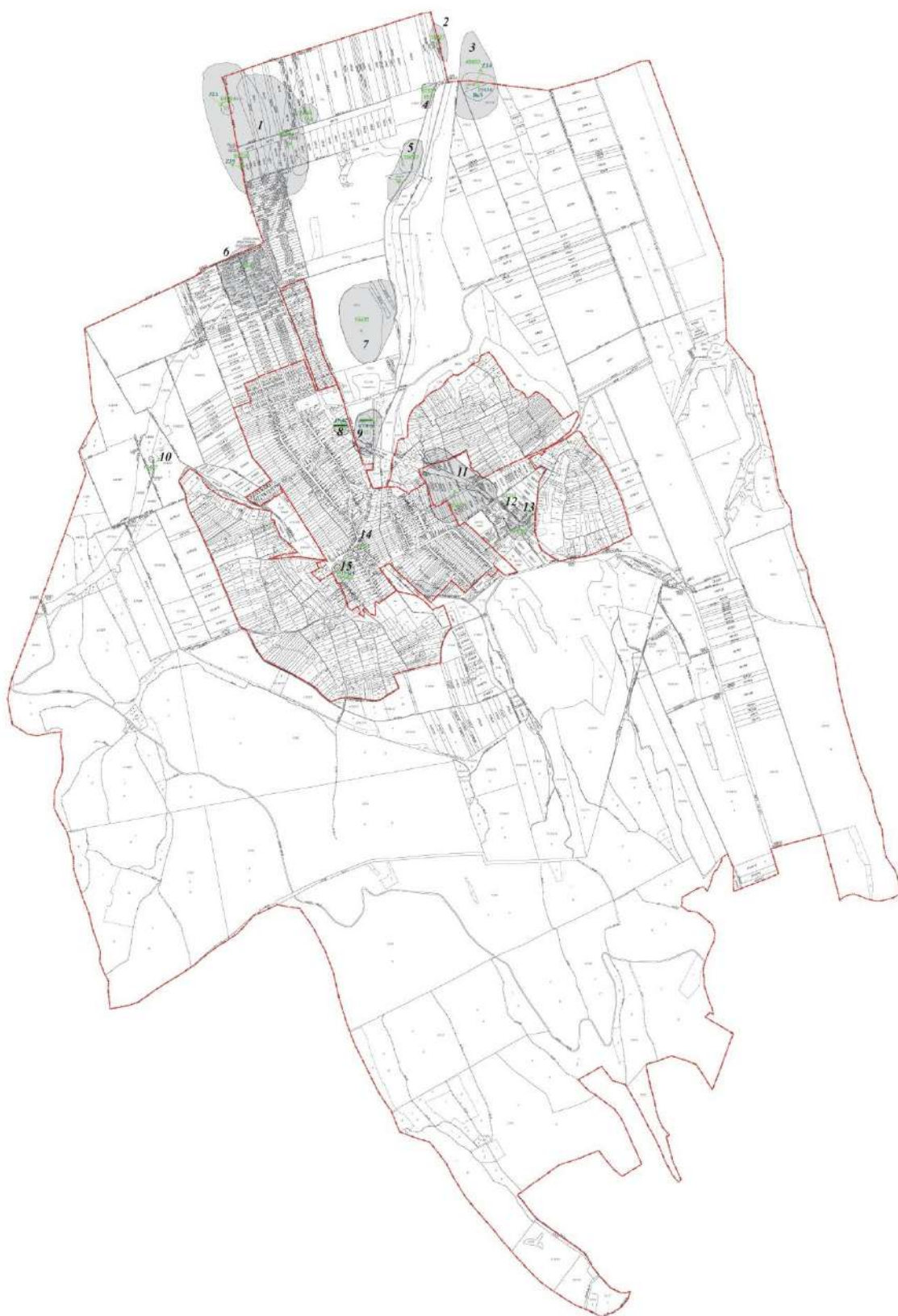
Balatonendréd község nyilvántartott régészeti lelőhelyei az Endrédi-patak völgyének közelében találhatók. E vízfolyás mentén elterülő alacsonyabb-magasabb dombhátak alkalmasak voltak, lehettek az emberi megtelepedésre, így mindegyiken számolhatunk további régészeti lelőhellyel. Ennek megfelelően régészeti érdekű területek a község külterületének É-i felében határozhatók meg (Szilos-, Bocside-, Kotlok-, Farkasi-dűlő). De ide sorolhatók a Siófok-Töreki felé eső határrészek is, amelyek egy másik vízfolyás (illetve ma halastavak) völgyétől Ny-ra találhatók (Tóköz, Bucsukréti-, Gyiresi-dűlő, Cinege, Zsellér-Cinege, Telkes cinege).

Balatonendréd déli felében, szintén az Endrédi-patak völgye mentén húzódik a Bendei-dűlő és a Kisendrédi rétek határrész. Kisendrédet a helyiek a régi falunak tartják, erre történeti adat is utal, magán a földrajzi néven túl.

A Csigevár nevű dombot is régészeti érdekű területnek jelölhetjük, mivel neve és a népi emlékezet is vár meglétét sejtí e dombon. A régészeti adattárban adatot nem találtunk a területről, újabb felmérése hozhat pozitív eredményt.

Balatonendréd régészeti lelőhelyei a KÖHÁT adatbázisa alapján

A lelőhelyek elhelyezkedése Balatonendréd kataszteri térképén a jelenlegi nyilvántartási adatok szerint

**A lelőhelyek elhelyezkedése Balatonendréd kataszteri térképén
a javasolt változtatások szerint**

1.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára

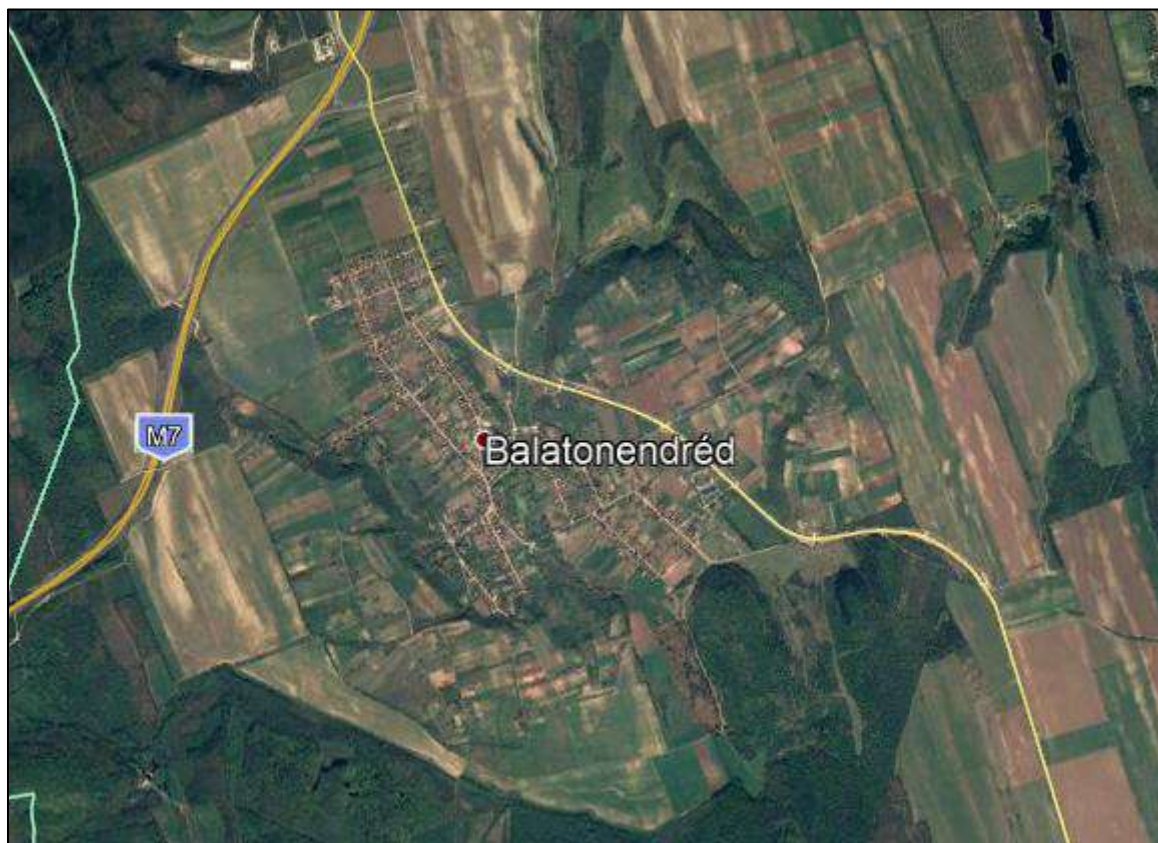
(Isd. külön lapokon)

srsz.	név	cím	hrs.	védendő	önk.rendelet száma
1	lakóház	Fő utca 53.	15	tömeg, nyílásrend	8/2019.(V.29.)
2	lakóház	Fő utca 45.	19	tömeg, nyílásrend	8/2019.(V.29.)
3	református templom	Kossuth L. u.	21	tömeg, részletek	8/2019.(V.29.)
4	lakóház lelkészi hivatal	Fő utca 43.	22/3	tömeg, részletek	8/2019.(V.29.)
5	lakóház	Kossuth L. utca 18.	244	tömeg, tornác	8/2019.(V.29.)
6	lakóház Csipkeház	Kossuth L. u. 30.	27	tömeg, tornác	8/2019.(V.29.)
7	Szentháromság szobor	Kossuth L. utca óvodakert	1		8/2019.(V.29.)
8	lakóház	Kossuth L. u. 53.	71	tömeg, tornác, nyílásrend	8/2019.(V.29.)
9	lakóház	Kossuth L. u. 39.	87	tömeg, nyílásrend	8/2019.(V.29.)
10	lakóház	Kossuth L. u. 17.	101/5	tömeg, tornác, nyílásrend	8/2019.(V.29.)
11	kőkereszt	Zamárdi útcsatlakozás-nál	92/3		8/2019.(V.29.)
12	lakóház és pince	Rákóczi u. 5/A.	452/2	tömeg, tornác, nyílásrend	8/2019.(V.29.)
13	lakóház	Fő utca 18.	268	tömeg, nyílásrend	8/2019.(V.29.)
14	lakóház	Fő utca 28.	273	tömeg, tornác	8/2019.(V.29.)
15	lakóház	Fő utca 30.	274	tömeg, nyílásrend	8/2019.(V.29.)
16	lakóház	Fő utca 36.	277	tömeg, tornác	8/2019.(V.29.)
17	lakóház	Fő utca 58.	318	tömeg, nyílásrend	8/2019.(V.29.)
18	lakóház	Fő utca 60.	319	tömeg, tornác	8/2019.(V.29.)
19	rk. plébánia és kerítésfal	Szabadság út 16.	385	tömeg, nyílásrend	8/2019.(V.29.)
20	iskola, könyvtár	Szabadság út. 20-22.	387	tömeg, homlokzat képzés	8/2019.(V.29.)
21	kőkereszt	Szabadság u.	391/6		8/2019.(V.29.)
22	kereszt és Szűz Mária szobor	Szabadság út 11. templomkert	392		8/2019.(V.29.)

23	lakóház	Jókai M. u. 21.	409	tömeg	8/2019.(V.29.)
24	lakóház	Széchenyi u. 16.	606/2	tömeg, tornác, nyílásrend	8/2019.(V.29.)
25	lakóház	Petőfi S. u. 6.	596	tömeg, nyílásrend	8/2019.(V.29.)
26	kőkereszt	Petőfi S. u.	601		8/2019.(V.29.)
27	kőkereszt	Rózsahegy	1690		8/2019.(V.29.)
28	kőkereszt	temető	0184		8/2019.(V.29.)

1.4.1. Településszerkezet

Balatonendréd településszerkezetét sajátos módon befolyásolta a terep morfológiája, az egész települést dombok és völgyek tagolják. A homokos felszínt a szél alakította, észak-déli irányú dombok között meghúzódó völgyek alkotják a terepfelszínt. Az egyes területek között közel 30 méter a szintkülönbség. Az utcák az Endrédi patak völgyének nyugati oldalán levő lankákon alakultak ki. A faluban szinte nincs vízszintes felület. A közigazgatási terület északi része közel síknak mondható, míg a déli területén a „hegyek” a jellemzőek.

A település szerkezete halmazos karakterű, a négy irányba induló történeti utca a mélyponton találkozik, jellegzetesek az elnyújtott X alakban elhelyezkedő, a dombokra felkúszó történeti utcák. Az utcák vonalvezetése finoman ívelt. A falu központja a mélyebben fekvő Fő utcai szakaszon és a templomhoz vezető Szabadság utca mentén alakult ki. A XX. században kiépített utcák szervesen kapcsolódnak a történeti településmaghoz. A déli

településrészen, a patak keleti oldalán nyitottak új utcákat. A belterület északi oldalán közel sík területen szabályos derékszögű utcák csatlakoznak a kialakult utcahálózathoz. A magaslaton álló katolikus templom uralja a délnyugati településrészt. A református templom tornya is több nézőpontból meghatározza a település-sziluetet. A falut körbeölelő dombok, a szőlőhegyek kellemes háttérrel adnak a település beépített részének.

A település északkeleti részén áthaladó M7 autópálya nem befolyásolta a településszerkezetet. A zsákfalú jelleget megszüntető Tab-Zamárdi összekötő út változatlanul hagyta a településszerkezetet, de kedvezőbb kapcsolatot biztosított Tab és a Balaton irányába.

A falu mellett elhaladó Tab-Zamárdi összekötő útról szép látványt nyújtanak a dombokra felfutó utcák házai, a templom tornya és mögöttük magasodó Rózsa-hegy és Duda-hegy.

A belterület körül szántóterületek és szőlőhegyek helyezkednek el, a déli dombok pedig erdővel borítottak. A településtől keletre egy mezőgazdasági major helyezkedik el. Üzemi tevékenységre szolgáló épületek, területek nincsenek a faluban.

1.4.2. Telekstruktúra és utcavonal-vezetés

A történeti utcák mentén a keskeny és hosszú telekforma a jellemző. A legtöbb utca közel északnyugat-délkeleti irányú. A történeti utcák vonalvezetése enyhén ívelt, amit a változó domborzat még egyedibbé tesz. A dombokra kapaszkodó utcák kellemes látványt nyújtanak. A telkek mélységei változóak, a domborzati adottságoknak megfelelően. A történetileg kialakult utcákhoz csatlakozóan a XIX. század második felében az Endrédi patak keleti oldalán alakítottak ki telkeket, amelyekhez később újabb utcákat nyitottak. A falu északi részén épült XX. századi utcák nyomvonalát mérnöki szerkesztésű, derékszögű rendszer, szélesebb és kisebb mélységű a telekstruktúra. A tervezetten épült újabb kori utcák is változó telekméretűek. A déli településrész telkeinek mélysége nagy. A falu északi részén kialakított két utcásor telekméretei kisebbek, inkább a kertvárosi életmódnak felelnek meg.

a mai település belterületi térképe

1.4.3. Utcakép és utcakép részlet

Az utcaképeket a domborzati viszonyokon kívül a lakóházak sora, a telekméretek, az utcafásítás, néha a légvezetékek tartóoszlopai határozzák meg. A legtöbb balatonendrédi lakóház földszintes, de néhány emeletes vagy tetőteres épület megtöri a harmóniát. A dús lombú utcai fák egységesebbé teszik az utcaképi látványt. A dombokra felfutó utcák mozgalmas és változatos utcaképeket mutatnak. Az épületek a történeti utcákban a telkek északi oldalhatárára épültek. Jellegzetes utcaképi elem a központi rész útelágazásában álló vörösmész-kő kereszt. Kellemes hangulati elem a Zamárdiból érkező út kanyarulatában álló kereszt és környéke, amely a kereszt mellé kihelyezett padokkal pihenő és kilátó funkciót is betölt.

A történeti utcák utcaképe nagyjából egységes, földszintes, nyeregtetős lakóházak állnak az északi oldalhatárra építve. Jellemző a déli oldali faoszlopos vagy falazott oszlopos tornác. Sok házat értő módon újjátottak fel.

Az újabb, XX. századi utcák képe már nem igazán mondható harmonikusnak, mivel ezekben többféle méretű, formájú, különböző tetővel fedett épületek keverednek.

1.4.4. Településkarakter elemek

Balatonendréd településkarakterét a morfológiai adottságok, az enyhe lejtésű dombokon, völgyekben enyhén kanyargó utcák határozzák meg. Az utcaképek falusias településképet mutatnak, ez a legjellemzőbb karakter. A házak nagy része hagyományos oromfalas népi épület, oldalhatáron álló beépítési móddal. A lakóházak mögött szintén az oldalhatáron állnak a gazdasági épületek. Az újabb építésű utcák már inkább kertvárosi jelleget mutatnak. A két templom tornya vertikális jelként a településsziluettet meghatározzák és egyedivé teszik. A falu háttérében erdővel borított dombok kellemes táji környezetet biztosítanak. Az Endrédi patak völgye jelentős karaktert meghatározó elem, bár az utcákról csak néhány helyen tárul fel. A beépített területet körbeölelő dombok kellemes karaktert adnak a településnek.

1.4.5. Építményrészlet, anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás

A népi lakóházak jellegzetessége az oldalhatáros beépítés, az oromfalas, utcára merőleges gerincű nyeregtető. Jellemző a tornácos kialakítás, többnyire faoszlopos megoldással, de van boltozott, falazott pilléres tornác is. A településen hagyományos anyaghasználat a jellemző, vakolt falak, cserépfedés, faanyagú nyílászárók. Néhány ház tornácát díszes famellvéd, csipkeszerű mintára fűrészelt párkány alatti deszkasáv díszíti, ami talán az árnyékolást is

segíti. Némely 100 év körüli lakóháznak megmaradt az eredeti, vaskos kéményfeje. Több házon megőrizték vagy újragyártatták az eredeti egyedi osztóbordával rendelkező pallótokos ablakot.

A XX. században épült utcák lakóházainak tömegformálása változatos, szinte az összes létező tetőforma előfordul. Vannak tetőteres, emeletes lakóházak, de az anyaghasználat jellemzően hagyományos.

1.4.6. Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet

Balatonendréd gazdag növényállománnyal rendelkezik, csodálatos a fekvése, a természeti környezete. Helyi védelem alatt áll több koros gyümölcsfa, illetve platánok és hársak. A katolikus templomhoz vezető kislevelű hársfasor 13 db egyede és a majorságban álló 7 db platánfa helyi természeti értékként áll védelem alatt.

Egyedi tájértékeként számon tarthatók a településen álló kőkeresztek, szobrok.

1.4.7. Szobor, képzőművészeti alkotás

A falu több pontján állnak értékes vallási témájú szobrok és kőkeresztek, amelyek Balatonendréd vallási életének tükröi. Az óvoda udvarán álló Szentháromság szobor, a templomkertben álló Mária szobor, a barokk falazott fülkében álló, újonnan faragott Nepomuki Szent János faszobor (az eredeti barokk szobrot a kilencvenes évek közepén ellopták). A Zamárdi bekötőútnál álló kőkereszt melletti pihenőhely kilátópont és egy vendégváró település „kapuja”. A Fő utca és Szabadság utca tágas csatlakozásánál álló vörös homokkő kereszt, fontos utcakepi elem. Mindegyik építmény helyi védelem alatt áll.

A képzőművészetet képviseli a polgármesteri hivatal mellett a két világháború 99 áldozatának nevét megőrkítő kőtömbre rögzített bronztábla és a mellette álló Jézus szobor, Körösi Tamás szobrászművész alkotása, amelyet 1993-ban állítottak. A kőtömböt mára szinte teljesen befutotta a borostyán.

2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE

2.1 A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése

Balatonendréd értékleltárában jelenleg egy műemléki védelem alatt álló épület, a római katolikus templom és 28 db helyi építészeti érték, zömében lakóépület és néhány kereszt található. Az értékleltár helyi védelem alatt álló elemeire Balatonendréd Községi Önkormányzat Képviselő-testületének a településkép védelméről szóló 8/2019.(V.29.) számú rendelete vonatkozik, amely szerint a védett művi érték nem bontható el, az eredeti karakter megőrzendő, a jókarban tartás a tulajdonos kötelessége.

A településrendezési terv a védett objektumokat jelöli, azok védelmét biztosítja, káros vagy hátrányos építési tevékenységet a telkeiken és a környezetükben nem tesz lehetővé.

Főbb területi változások:

- lakóterület fejlesztés a Fő utca nyugati oldalán a tömbbelsőben és a Petőfi utca északi oldalán
- a r.k. templom közelében, a Szabadság út nyugati végén falusi turizmust szolgáló lakóterület fejlesztés
- a temető bővítése déli irányban és átminősítése különleges beépítésre nem szánt területté
- az autópálya csomópontnál vegyes terület helyett általános mezőgazdasági terület
- a belterület északi részén a Tab-Zamárdi út mellett különleges beépítésre nem szánt terület idegenforgalmi fogadóhely és turisztikai fejlesztési terület
- a Cinege majorban levő napelempark bővítése
- zöldterületek fejlesztése, bővítése
- erdőterületek bővítése
- halastó létesítése a Cinege majorban
- erdőterületek és általános mezőgazdasági területek korrekciója
- összekötő út Ságvárra

A településrendezési tervben tervezett új területfelhasználások, tervezett beépítések nem érintenek védelem alatt álló objektumot.

2.2 A 2.1 pontban szereplő változások hatásai

2.2.1 a régészeti örökségre

Az örökségvédelmi hatóság adatszolgáltatása szerint Balatonendréd területén nagyon sok helyrajzi számot érintően 16 régészeti lelőhelyet tartanak nyilván. A lelőhelyek lehatárolását tartalmazzák a településszerkezeti és a szabályozási tervek. A lelőhelyek legnagyobb része a

külterületen található. A belterületen a r.k. templom és környezete érintett lelőhellyel, a szabályozásban ott nem tervezett változás.

A tervezett fejlesztések közül, a Tab-Zamárdi út nyugati oldalán meglévő kereskedelmi szolgáltató terület és a Petőfi utca két oldalán tervezett lakóterület, valamint a Tab-Zamárdi út keleti oldalán tervezett idegenforgalmi és turisztikai terület érint régészeti területet, bár utóbbi beépítésre nem szánt területként, max. 10% alatti beépíthetőséggel tervezett.

A régészeti lelőhelyeket érintő tervezett változásoknál a régészeti lelőhelyek védelme érdekében a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv.) és a 68/2018.(IV.9.) Korm.rendelet rendelkezéseit be kell tartani. Új régészeti lelőhely előkerülése esetén szintén a Kötv. előírásai szerint kell eljárni.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek közül 5 lelőhelyet érint fejlesztést jelentő változás:

-a 20.számú (81089 azonosítószámú, Magyar Tenger Tsz 3 nevű) lelőhelyet, a Tab-Zamárdi összekötőút nyugati oldalán, a volt major területén meglévő kereskedelmi, szolgáltató terület-fejlesztés érinti

-a 8.számú (19433 azonosítószámú, Vaklápa nevű) lelőhelyet a Petőfi utca két oldalán tervezett lakóterület-fejlesztés érinti

-a 12.számú (47006 azonosítószámú, Tekeres-dűlő K. nevű) lelőhelyet, a 13. számú (47007 azonosítószámú, Tekeres-dűlő, Nyugat nevű) lelőhelyet, valamint a 4. számú (19435 azonosítószámú, Tagföldek nevű) lelőhelyet a Tab-Zamárdi összekötőút keleti oldalán tervezett különleges beépítésre nem szánt terület-idegenforgalmi fogadóhely, turisztikai fejlesztési terület érinti.

Ezek a területek az építési engedélyezési eljárás során az építkezésbe bevont telkek esetében a Somogy Megyei Kormányhivatal Járási Hivatala Hatósági Főosztály Építésügyi és Örökségvédelmi Osztályának szakhatósági véleménye szükséges, valamint konkrét régészeti hatástanulmányt kell készíttetni, ennek eredményétől függően pedig próbafeltárást, illetve az építkezések megkezdése előtt megelőző feltárást kell végezni, A hatástanulmány elkészítésére és a régészeti feltárások végzésére a kaposvári Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeummal (7400 Kaposvár, Fő u. 10.) kell szerződést kötni.

2.2.2 a történeti településre, település- és tájszerkezetre

Balatonendréd történeti településmagja utcaszerkezetében, beépítettségében változatlanul megmarad, a tervezett fejlesztési területek szervesen kapcsolódnak a meglévő településszerkezethez, cél a kompakt, ám szellős térszerkezet kialakítása. A lakóterület igény szerinti bővítésére a meglévő hosszú szalagteleken a Fő utca nyugati oldalán a tömbbelsőben, illetve a Petőfi u. két oldalán tervezett új telekosztások területén is lehetőség

van. A tervezett területi növekmények kis mértékben növelik a település beépített területét, ám a korábbi tervben tervezetthez képest csökken a beépítésre szánt terület.

A tervezett új területek nem gyengítik Balatonendréd települési karakterét, szervesen illeszkednek a meglévő településszerkezethez. A településképi rendelet a hagyományos beépítéshez illeszkedő településképi előírásokat tartalmaz.

A tervezett ságvári összekötő út nem befolyásolja a jelenlegi településszerkezetet, mert csak a külterület keleti részét érinti, nagyrészt meglévő földút nyomvonalán tervezett.

A zöldterületek fejlesztése, azok tervezett növelése Balatonendréd vonzó táji és természeti környezetét tovább javítja. A beépített területek zöldfelületekkel, erdősávokkal való tagolása a település tájba illeszkedését, harmóniáját erősíti és segíti a település átszellőzését, klímájának javítását. A mozaikos tájszerkezet és a magas erdősültség biztosítani fogják továbbra is a kedvező tájképi megjelenést.

A tájszerkezetben némi változást eredményez a beépített területek növekedése, de nem olyan mértékben, amely jelentős változást eredményezne. A település északkeleti részén a jelenlegi mezőgazdasági terület helyett nagy területen lesz lehetőség idegenforgalmi és turisztikai funkciójú terület kialakítására, mely különleges beépítésre nem szánt területbe sorolt a tervben, így az alacsony, max. 10 % beépíthetőség miatt a zöldfelületi karakter lehet a jellemző.

A Cinege majorban a patakvögyben létesült halastó a gyepterület helyett vízfelületként látszik a tájban.

A tervezett fejlesztések jelentősen nem változtatják meg Balatonendréd különlegesen szép táji és természeti környezetét. Az értékes természeti területek, természetközeli területek érintetlenül maradnak, nem tervezett a táj terhelhetőségének növelése.

2.2.3 a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre

Balatonendréd egyetlen országos védelem alatt álló műemléke a Szent András római katolikus templom, amely az egykori vár helyén épült a XVIII. sz. második felében, copf stílusban. A településrendezési terv a templom környezetében nem tervez változtatást, a településsziluettet továbbra is uralhatja a két templom tornya. A templom műemléki környezetét lehatárolja a terv, azokon a telkeken sem tervezett változtatás. A Szabadság út nyugati végén a templomtól északnyugatra a falusi turizmust lehetővé tevő falusias lakóterület tervezett, amely a templomra és környezetére nem lesz hatással.

A templom domboldali elhelyezkedése, közvetlen környezetének beépítetlensége hosszú távon biztosítja a megfelelő látványát és a településsziluettet meghatározó jelentőségét.

A településrendezési tervben tervezett változások nincsenek hatással a templom épületére, a települési tájban való megjelenésére, azonban a növekvő turisztikai forgalom a templom megismerését, ismertségét szélesebb körben lehetővé teheti.

3. ÉRTÉKVÉDELMI TERV

3.1. Az értékleltárban szereplő értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények

Az épített örökség megőrzésének, védelmének szabályait, szempontjait az örökségvédelmi törvény és a településkép védelméről szóló önkormányzati rendelet tartalmazza, illetve határozza meg. A védelem alatt álló művi értékeket az eredeti formájukban kell megtartani és folyamatosan jókarban tartásukról gondoskodni kell. Az építési törvény egyébként is kötelezi az ingatlan tulajdonosát a jókarban tartásra.

A településfejlesztési céloknak, terveknek az épített, a természeti és a táji értékek megőrzésével összhangban kell lenni. A településrendezési tervben nem tervezett a védett objektumok területének funkcióváltása, a környezetük jelentős átalakítása. A védelem alatt álló művi értékek környezetében történő építési lehetőségeket a településrendezési terv körültekintően szabályozza.

A közterületeken álló keresztek ajánlatos az eredeti helyükön megőrizni, ha jelentős fejlesztés útjában állnának, akkor gondosan megválasztott új helyszínen lehet felállítani, körültekintően és gondosan elkészített környezetrendezési terv szerint.

3.2. Önkormányzati feladatok

A jelentős építészeti és természeti örökséggel bíró településen a megőrzés érdekében fontos feladata van az önkormányzatnak. A településképi arculati kézikönyv remélhetően hozzájárul az értékek felismeréséhez, elismeréséhez és segíti az épületek értékőrző felújítását, helyreállítását.

A településfejlesztési koncepcióban megfogalmazott célok garantálják az értékek megőrzését. A településrendezési terv az eszközeivel ügyel az értékvédelem szempontjaira.

A helyi védelem alatt álló épületekkel, építményekkel kapcsolatban rendelkezik a településképi védelméről szóló önkormányzati rendelet. A rendelet előírásainak betartatása, eszközeinek alkalmazása az önkormányzat felelőssége. A rendelet számba vette a művi értékeket, a folyamatos aktualizálásáról az önkormányzatnak gondoskodni kell.

Az épített és természeti örökséget, azok jelentőségét tudatosítani kell a lakossággal, különösen a védett épületek tulajdonosaival. A védett értékek megőrzése érdekében a felújításhoz, helyreállításhoz anyagi támogatást vagy kölcsönt nyújthat az önkormányzat, ezzel segítheti a minőségi és értékőrző helyreállítást. Szerencsés lenne a védett értékek igényes táblával való megjelölése, amely az értékek meg- és elismertségét szolgálja.

Több kőkereszt (Rózsa-hegyi, templomkerti, Petőfi utcai) és a Szentháromság-szobor állaga sürgős beavatkozást igényel, célszerű és költséghatékony lenne azokat egyszerre

helyreállíttatni képzett restaurátorral, hogy ezek a fontos településképi elemek megmaradhassanak az utókor számára.

A közterületek igényes – környezetrendezési terv alapján történő - felújítása, és folyamatos gondozása a védett értékek előnyére és érvényesülésére szolgál.

MELLÉKLET

HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
1	Fő utca 53.	15	lakóház	helyi

Leírás, jellemzők, datálás

Oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű parasztház, déli oldalán faoszlopos tornáccal, a felső részen fűrészelt mintás dekorációval. Az utcai homlokzatot most alakították át, két álló téglalap alakú ablak helyett, aránytalan homlokzatot eredményező osztott, fekvő téglalap alakú ablakot helyeztek el, a palafedést kerámiaacserépre cserélték. Az épület a XX. sz. elején épülhetett.

Javasolt intézkedések

Az utcai homlokzatot vissza kell állítani a két álló ablakot és a tornác faszerkezeteit fel kell újítani.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
2	Fő utca 45.	19	lakóház	helyi

Leírás, jellemzők, datálás

Oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű parasztház, déli oldalán faoszlopos, deszkamellvédés tornáccal. Az ablakok körüli visszafogott egyedi díszítés és színezés különleges hangulatot ad az épületnek. A XX. sz. elején épülhetett a lakóház.

Javasolt intézkedések

Az épület karbantartásáról folyamatosan gondoskodni kell. Az utcai drótfonatos kerítés helyett léckerítés jobban illene az épülethez. Az udvar kertépítészeti átalakítása kívánatos

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
3	Kossuth L. utca	21	református templom	helyi

Leírás, jellemzők, datálás

A református templomot 1786-ban kezdték építeni a parókia mögötti dombon, a bejárata az utcával ellentétes oldalról nyílik. Az első lelkészlak 1787-ben készült el. Az 1790-re elkészült templom egyenes záródású szentéllyel, sík födémmel, torony nélkül épült. A templomhoz 1806-ban épült az órapárkányos torony. 1845-ben villámcsapás miatt leborult a torony, sokáig ideiglenes tető fedte, majd 1883-ban felújították a tornyot és a templomot.

A templom kegytárgyai, ónkupái 1729-ből származnak, amelyeket ma is a templomban használnak, jelentős iparművészeti emlékeknek számítanak. Endréd első református anyakönyve 1736-ból származik.

A templom statikai megerősítéssel összekapcsolt teljes felújítása 2014-ben történt.

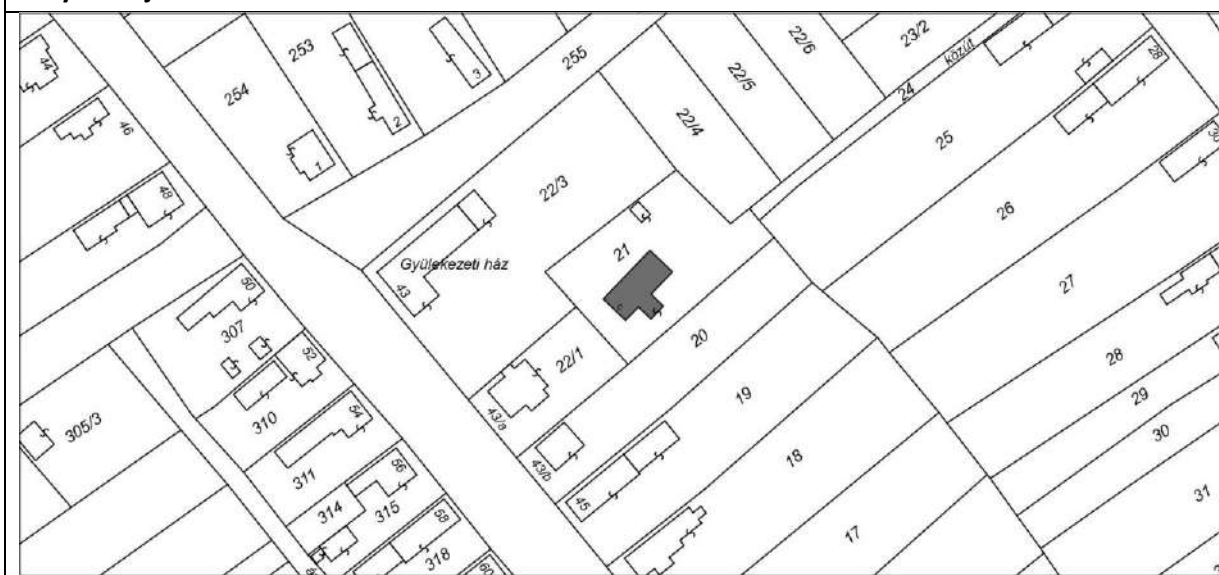
A templom homlokzatképzése festett vakolat, de a felületek különböző struktúrájával a világosszürke és a fehér szín visszafogott eleganciát ad az épületnek. A torony vakolatdíszei barokkos jegyeket mutatnak.

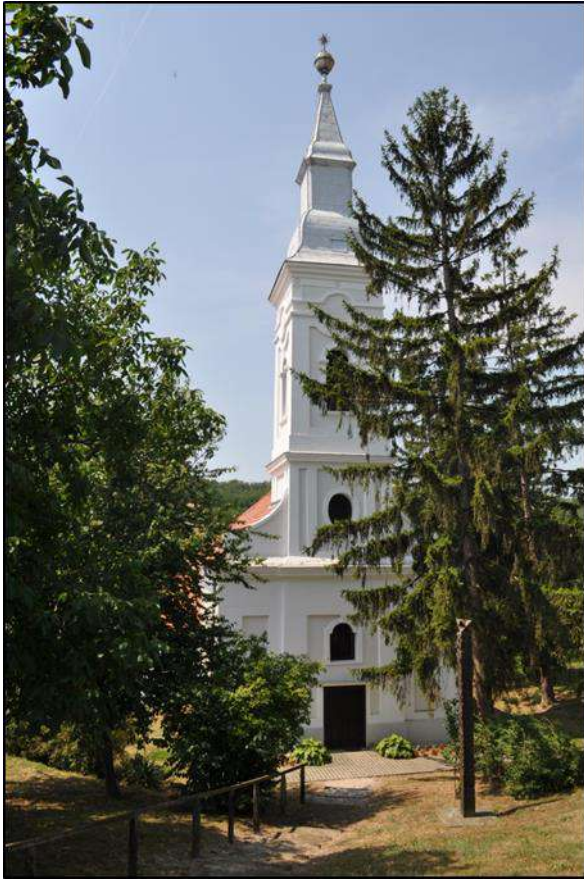
A templom műemléki védettségre javasolt.

Javasolt intézkedések

A templom és környezet folyamatos jókarban tartásáról gondoskodni kell.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
4	Fő utca 43.	22/3	lakás, lelkészi hivatal	helyi

Leírás, jellemzők, datálás

A saroképület a polgári építészeti jegyeket mutatja, magas homlokzat, utcával párhuzamos gerincű nyeregtető. A homlokzatot finom kiülésű lizénák tagolják, amit a színezés is hangsúlyoz. Az épület a XX. sz. első harmadában épülhetett.

Javasolt intézkedések

Az épületet folyamatosan jó karban kell tartani. A palafedés kerámiaacserépre való cseréje sokkal elegánsabbá tenné a lelkéslakást. A parabolaantennák nem szolgálnak az épület megjelenésének előnyére.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
5	Kossuth L. utca 18.	244	lakóház	javasolt helyi

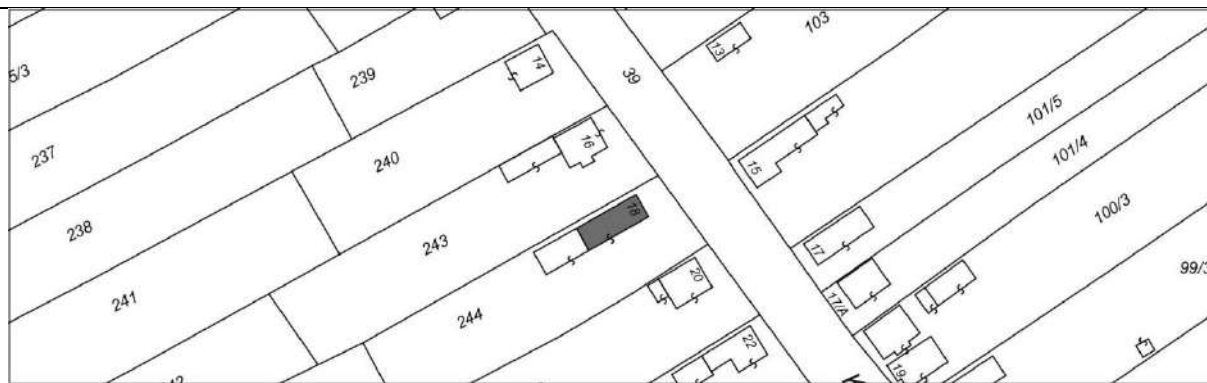
Leírás, jellemzők, datálás

Oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű nyeregtetős parasztház, déli oldalán falazott oszlopos tornáccal. A nyílászárók, az utcai ablak külső spalettái a népi építészet szép példája a XX. sz. elejéről.

Javasolt intézkedések

A jelenlegi állapot fenntartására és a folyamatos jókarban tartásra kell törekedni.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
6	Kossuth L. u. 30.	27	lakóház	helyi

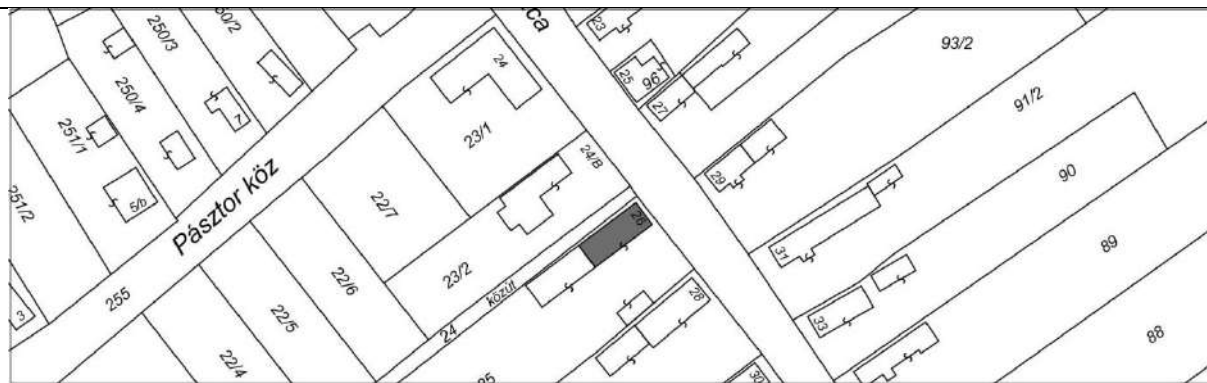
Leírás, jellemzők, datálás

Oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű parasztház, déli oldalán faoszlopos tornáccal, a XX. sz. elejéről. A Kájel család 1996-ban alakította ki az épületben a saját magángyűjteményéből a csipkekiállítást. Az épület elhanyagolt, bezárt állapotban van, az udvarán elvadult a növényzet.

Javasolt intézkedések

Az elhanyagolt épületet sürgősen fel kell újítani és használatba venni.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrs.	funkció	védettség
7	Kossuth L. utca, óvoda	1	szobor	helyi

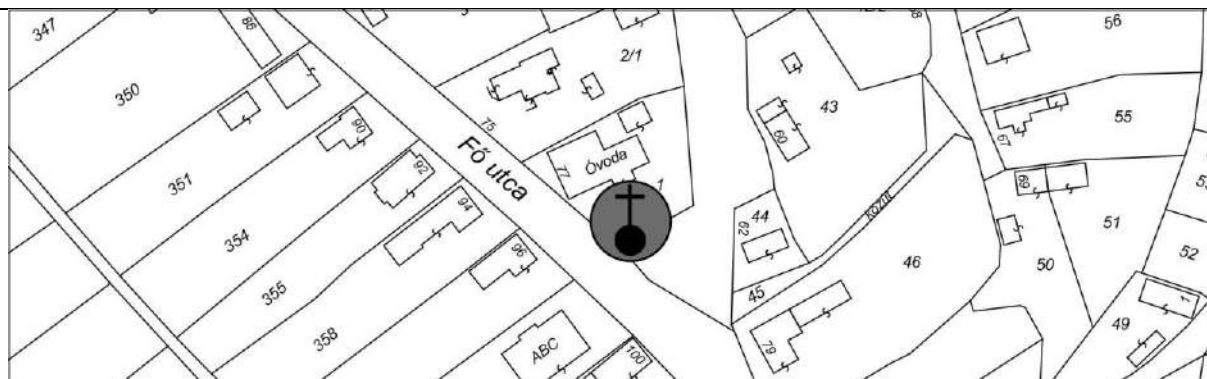
Leírás, jellemzők, datálás

A Szentháromság szobor az óvoda kertjében áll. Kőposztamensen álló vakolt oszlopon, homokkőből faragott a három alak. A posztamensbe vésett dátum 1895.

Javasolt intézkedések

A szobor sérült, az egyik alak kézfeje hiányzik. A szakszerű restaurálást mielőbb el kell végezni.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
8	Kossuth L. u. 53.	71	lakóház	helyi

Leírás, jellemzők, datálás

Oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű parasztház, deszkamellvédes faoszlopos tornáccal, eredeti nyílásrenddel, a XX. sz. elejéről. Az épületet példaértékűen újítták fel.

Javasolt intézkedések

Az épület jelenlegi állapotát folyamatosan fenn kell tartani. Új, fából készült kerítés kedvezőbb lenne az összkép szempontjából.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
9	Kossuth L. u. 39.	87	lakóház	helyi

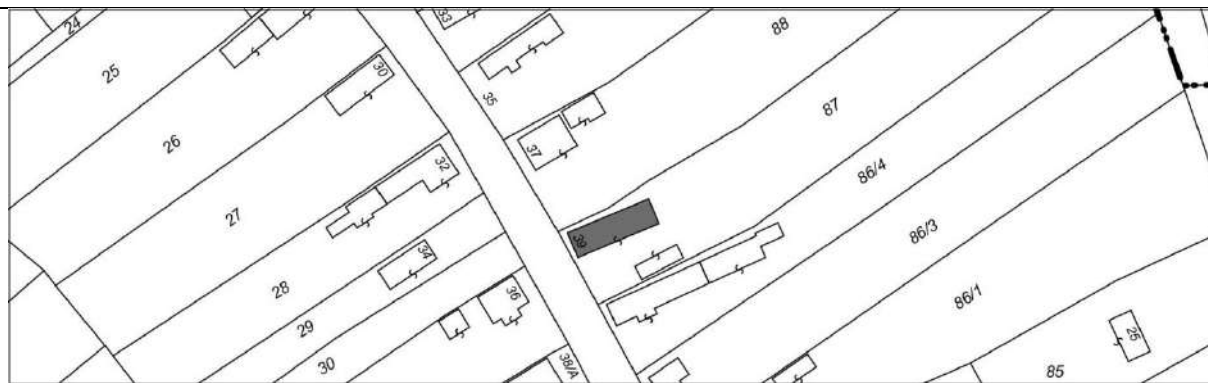
Leírás, jellemzők, datálás

Oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű parasztház, falazott oszlopos tornáccal, finom homlokzati plasztikával díszítve, a XX. sz. elejéről.

Javasolt intézkedések

A jelenlegi állapot fenntartása. A kerítés elemeinek összehangolása. Kedvező lenne, ha kerítés elemei egynemű anyag- és formahasználattal készülne.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
10	Kossuth L. u. 17.	101/5	lakóház	helyi

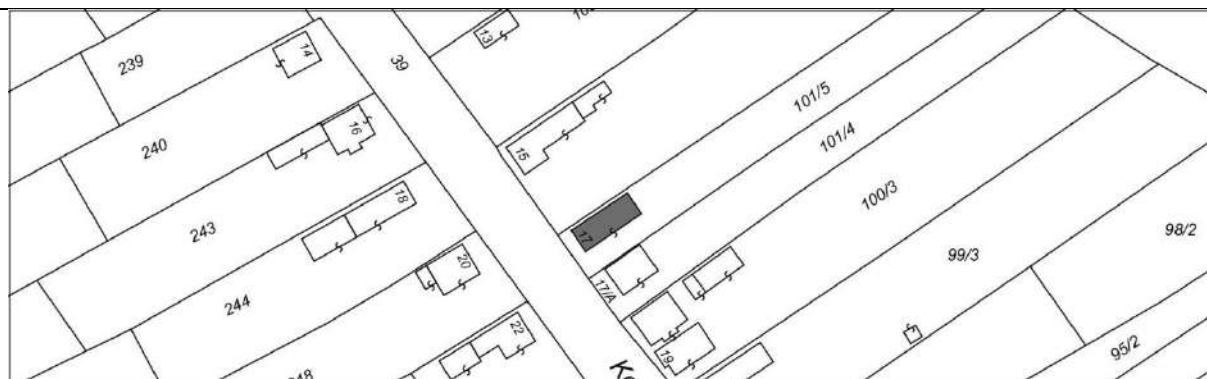
Leírás, jellemzők, datálás

Oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű parasztház, eredeti nyílásrenddel, faoszlopos, deszkamellvédes tornáccal, a XX. sz. elejéről.

Javasolt intézkedések

A jelenlegi állapot fenntartása. Új, faanyagú kerítés építése kedvezőbb lenne.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrs.	funkció	védettség
11	Zamárdi útcsatlakozásnál	92/3	kereszt	helyi

Leírás, jellemzők, datálás

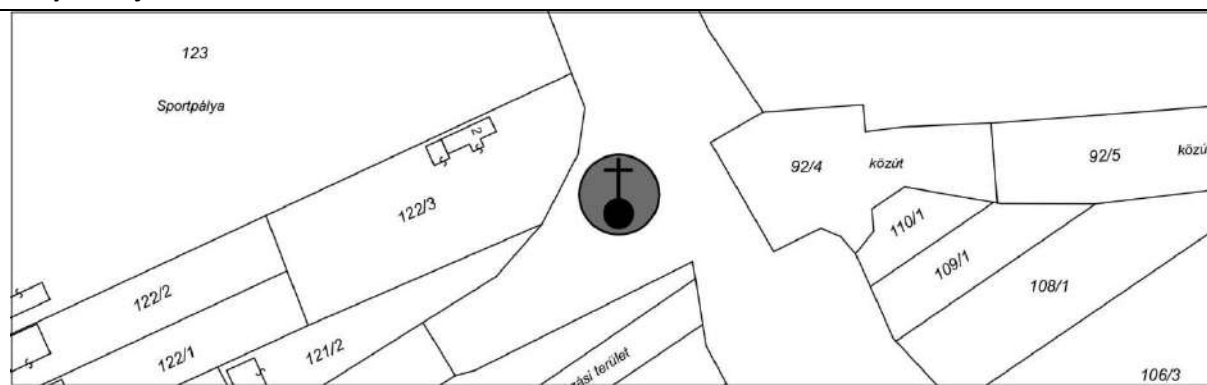
Az Ország út és a Zamárdiba vezető út kereszteződésénél áll az egyszerűen, de szépen faragott kőkereszt fémöntvényből készült korpusszal. A kereszt felirata: „Isten dicsőségére emelte Slett Mária 1896.”

A kereszt a jelenlegi helyére a lullai út építése után került, mellette kellemes pihenőhelyet alakítottak ki, ahonnan a dombos tájra szép kilátás nyílik.

Javasolt intézkedések

A jelenlegi gondozott állapot folyamatos fenntartása. A kőanyag szakszerű konzerválása hosszabb élettartamot biztosítana.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
12	Rákóczi u. 5/A.	452/2	lakóház	javasolt helyi

Leírás, jellemzők, datálás

Oldalhatáron álló, oromfalas, utcára merőleges gerincű parasztház, falazott oszlopos, boltíves tornáccal. Az eredeti zsalus ablakok ritka példája. A homlokzati vakolatdísz plastikája egészen egyedi. A lakóház a XX. sz. elején épülhetett.

Javasolt intézkedések

Az épületet színezését a díszítést kiemelően kell megoldani, a nyílászárókat pedig barnára vagy zöldre mázolni. Kedvezőbb megjelenésű lenne a palafedés helyett a kerámiacserép és új, fából készült léckerítés.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hatsz.	funkció	védettsé
13	Fő utca 18.	268	lakóház	helyi

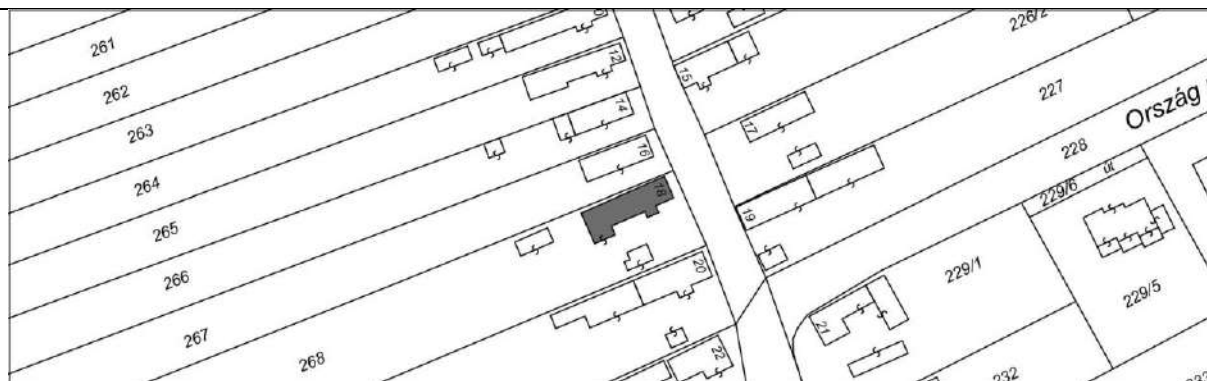
Leírás, jellemzők, datálás

Oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű parasztház, kiugró oldalszárnnyal, illeszkedő kovácsoltvas kerítéssel. Kellemesen színezett jól karbantartott épület, a XX. sz. első harmadából.

Javasolt intézkedések

A külső szekrényes zöld színű műanyag redőnyök helyett kedvezőbb lenne a fazsalu.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
14	Fő utca 28.	273	lakóház	helyi

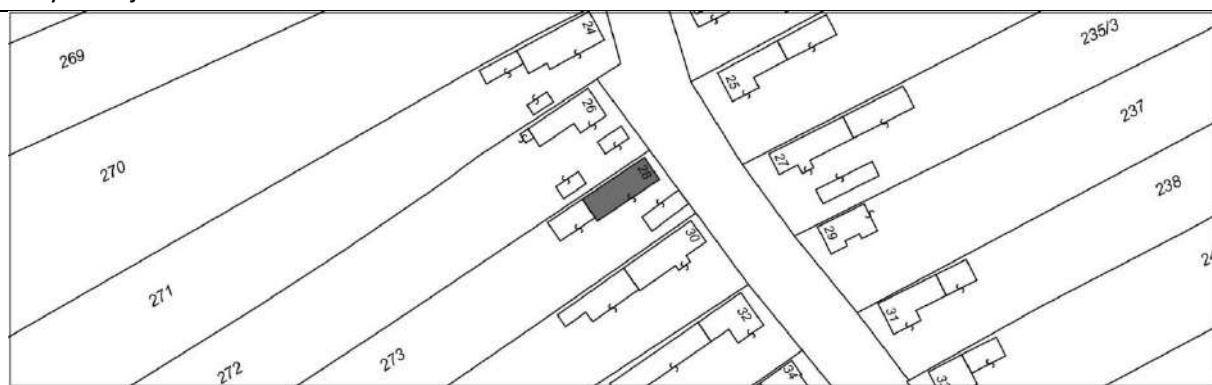
Leírás, jellemzők, datálás

Oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű, oromfalas parasztház, falazott mellvédes, oszlopos, boltíves tornáccal, a XIX-XX. sz. fordulója környékén épülhetett. A kéményfej is megőrzendő. Az utcai homlokzat átalakított, egy fekvő téglalap alakú ablakot helyeztek el.

Javasolt intézkedések

Az utcai homlokzat eredeti, kétablakos nyílásrendjének visszaállítása javasolt. A kerítés kapuit lécezettre – a kerítésmezőhöz hasonlóan – kellene cserélni.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
15	Fő utca 30.	274	lakóház	helyi

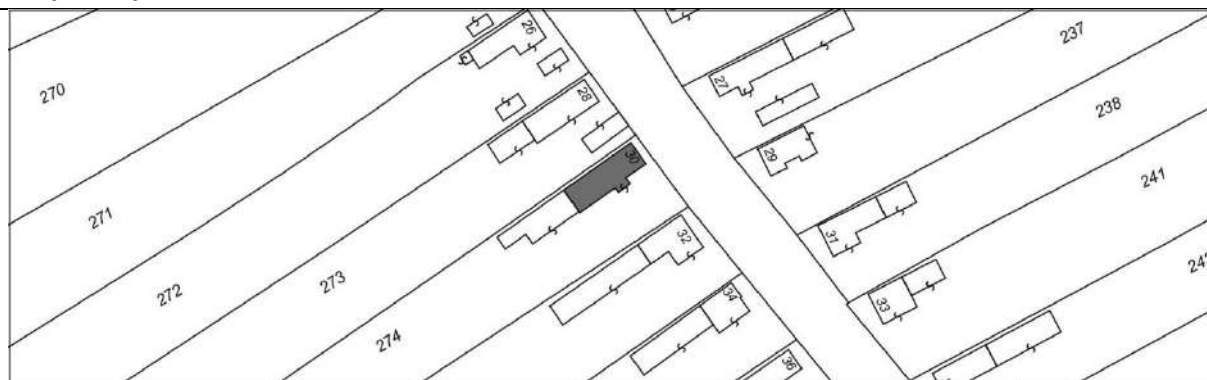
Leírás, jellemzők, datálás

Oldalhatáron álló, utcára merőleges gerincű, oromfalas parasztház, kiugró oldalszárnnyal. Eredetileg valószínűleg tornácos lehetett, amit beépítettek. A ház a XIX. sz. végén vagy a XX. sz. elején épülhetett.

Javasolt intézkedések

Az oromfalat tatarozni kellene.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
16	Fő utca 36.	277	lakóház	helyi

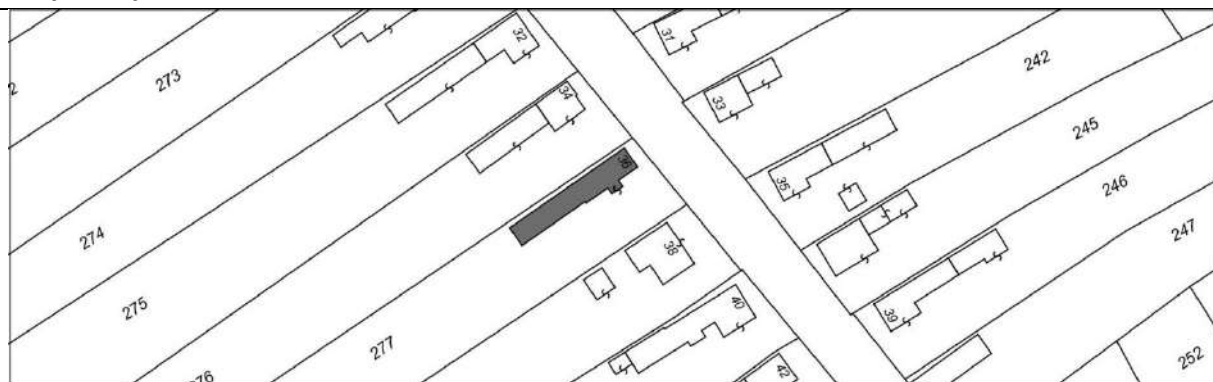
Leírás, jellemzők, datálás

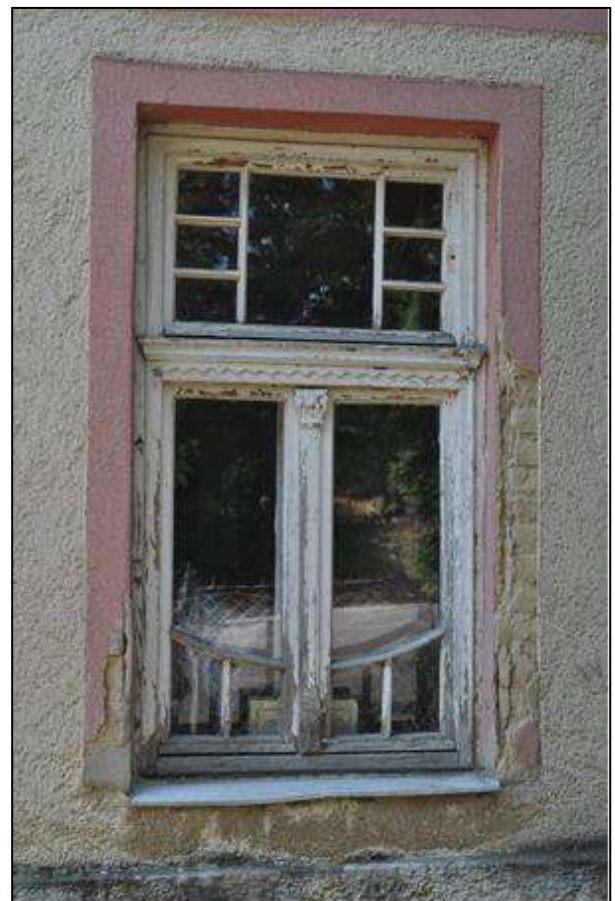
Módos parasztház, dekoratív áttört fatáblás díszítésű, faoszlopos tornáccal, eredeti nyílásrenddel, jellegzetes osztású ablakokkal. Az építési idő a XX. sz. első harmada lehet.

Javasolt intézkedések

Az épület teljes felújításra szorul. A színezését és a faszerkezetek felújítását körültekintően és gondosan kell megoldani.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
17	Fő utca 58.	318	lakóház	helyi

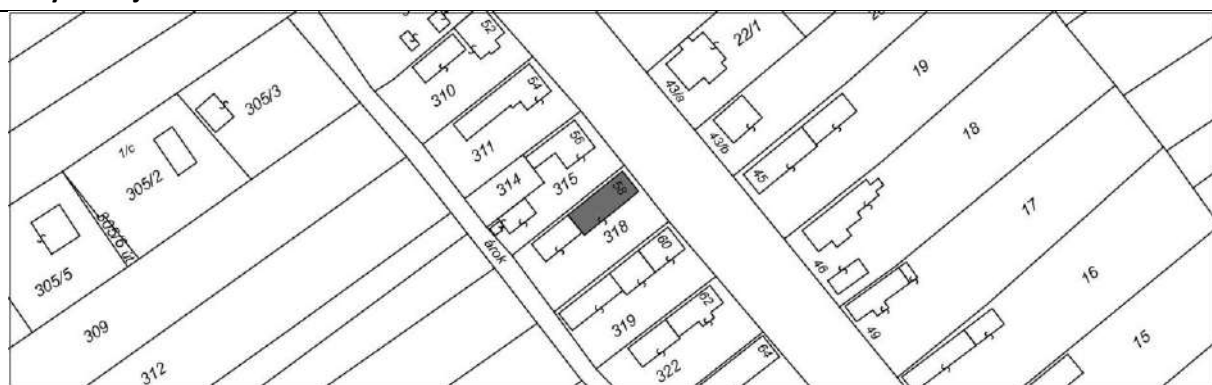
Leírás, jellemzők, datálás

Utcára merőleges gerincű, nyeregtetős épület, a déli oldalon falazott oszlopos tornác oldalszárnnyal bővített. A zsalus ablakok felső sarka ívesen lekerekítve egészen egyedi és ritka megoldás. Figyelemre méltó a régi kéményfej. Az oromfalon az építés dátuma:1859. A szép egyszerű fakerítés illik a lakóházhoz.

Javasolt intézkedések

A jelenlegi állapot fenntartása fontos, hogy megőrződjön az utókor számára. Az oromfalba kötött légvezeték helyett a földkábeles csatlakozás kedvezőbb lenne.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
18	Fő utca 60.	319	lakóház	helyi

Leírás, jellemzők, datálás

Utcára merőleges gerincű, nyeregtetős épület nádfedéssel, a déli oldalán falazott oszlopos boltíves tornáccal, eredeti nyílásrenddel. Az épület a XIX.-XX. sz. fordulóján épülhetett. A lábazatos drótfonatos kerítés nem illik a házhoz.

Javasolt intézkedések

Az oromfali erőteljes zöld ablakkeretezést és párkányt világosabb árnyalatra kellene festeni. Az épület jókarban tartásáról folyamatosan gondoskodni kell.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
19	Szabadság u. 16.	385	plébánia	helyi

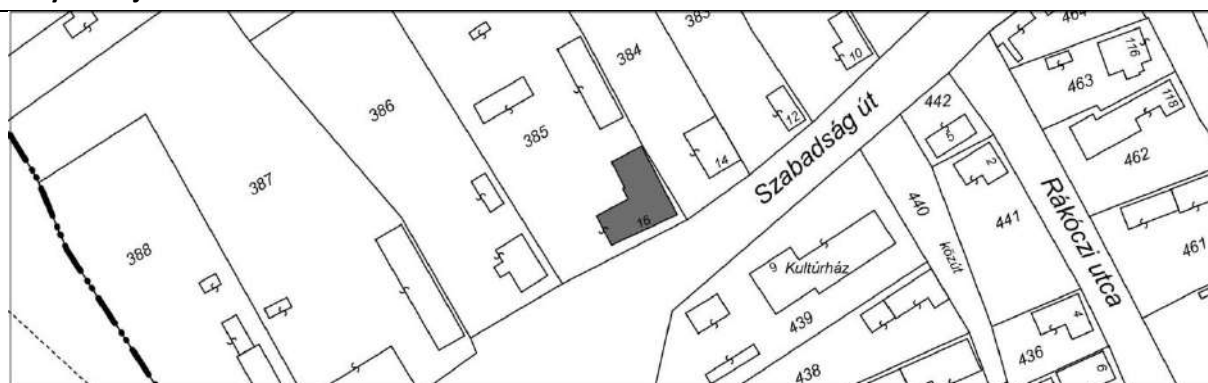
Leírás, jellemzők, datálás

Az utcával párhuzamos gerincű, polgári jellegű épület utcai ablakait kicserélték, fekvő téglalapra, így elveszítette az eredeti karakterét. A kőporos vakolat, a műanyag előtető nem illik a XVIII. századi eredetű épülethez.

Javasolt intézkedések

Az eredeti utcai nyílásrend visszaállítása, simított vakolat, esztétikus színezés és a parabolaantenna eltávolítása kívánatos lenne. A különlegesen szép íves záródású bejárati ajtó kőkeretének sötétbarna mázolását el kell távolítani. Új fakerítés kedvezőbb lenne.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrs.	funkció	védettség
20	Szabadság u. 20-22.	387	könyvtár, iskola	helyi

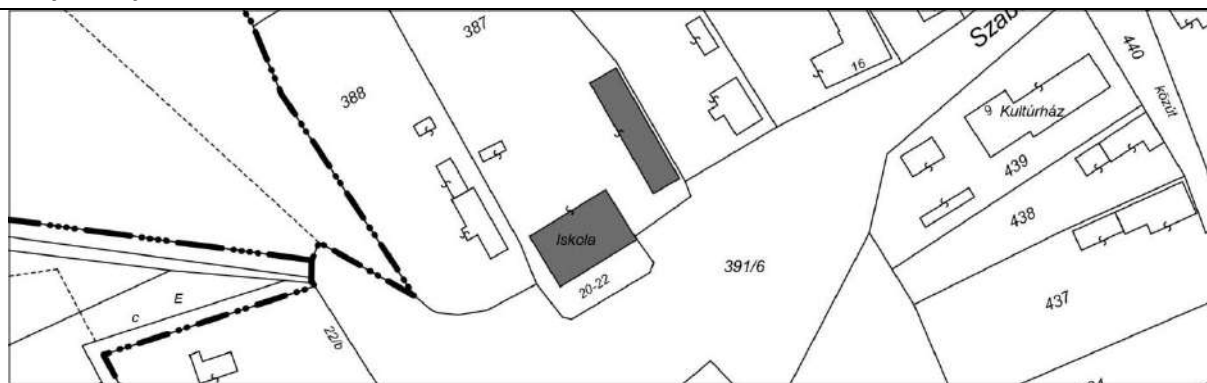
Leírás, jellemzők, datálás

Az eredeti földszintes, kontyolt nyeregtetővel fedett iskola tömege, nyílásrendje védendő. Az egykori tanítói lakásokból kialakított könyvtár utcára merőleges gerincű, tornácos parasztház mintájú könyvtárépület tömege, nyílásrendje, tornáca védendő. Az építési idő a XX. sz. első harmada. Az újjáépített kútház és a mívés faragású táblák szintén védendőek.

Javasolt intézkedések

A két eltérő stílusú épületet folyamatosan jókarban kell tartani.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
21	Szabadság u.- Fő u. sarok	391/6	kereszt	helyi

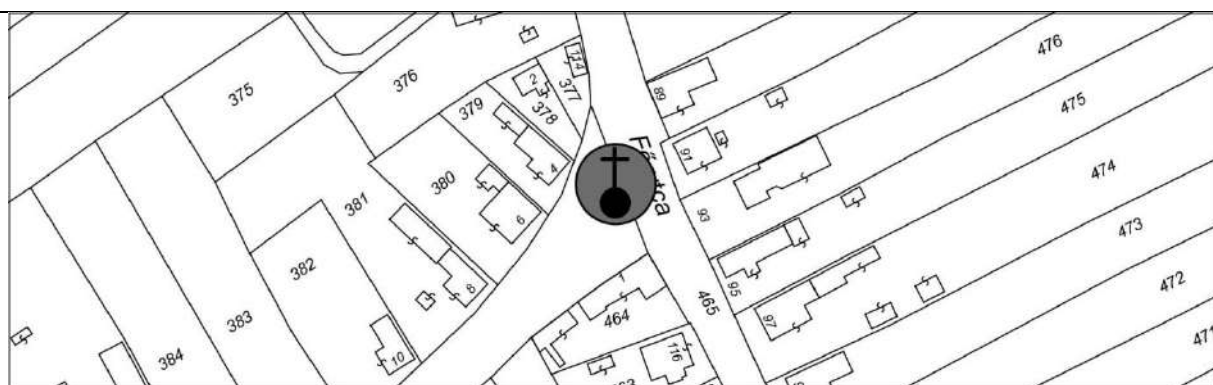
Leírás, jellemzők, datálás

A kereszt vörös színű homokkőből készült, rajta fémöntvény korpusz és Mária szobor. A mivesen faragott talapzat felirata „1913 Én vagyok a Feltámadás és az Élet aki Énbennem hisz és ha meghal is élni fog örökre. Isten dicsőségére állította Hompola Károly és neje Nagy Terézia” A kereszt körüli drótfonatos kerítés igénytelen.

Javasolt intézkedések

A kereszt és környezete jókarban tartásáról gondoskodni kell.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrs.	funkció	védettség
22	Szabadság tér 11.	392	Mária szobor, kereszt, Nepomuki Szent János szobor	helyi

Leírás, jellemzők, datálás

A Mária szobrot 1897-ben állíttatták, eredetileg a falu középpontjában állt, onnan telepítették a templom kertjébe. A kónuszos kőoszlopon álló Mára szobor igényes, mives alkotás. A posztamens felirata: „Üdvözlégy Mária Magyarország védőszentje Szűz Mária tiszteletére készítette Hompola Károly és neje Nagy Terézia 1897. évben”

A templom tengelyében álló impozáns méretű kőkeresztben festett Jézus alak alatt Mária szobor áll, sajnos mindkét alak hiányos, korábban végzett szakszerűtlen javítás miatt. A posztamens feliratát levakolták.

A templom előkertjében Nepomuki Szent János szobra számára különálló falazott falfülkét építettek a XVIII. században. A falfülke íves záródású, lizénás vakolatdíszítésű. A falezáráson három kovácsoltvas kereszt áll. Sajnos a kilencvenes évek közepén ellopták a Szent szobrát, így már csak a falfülke őrzi a barokk stílust, az újrifaragott faszobor nemrég készült el.

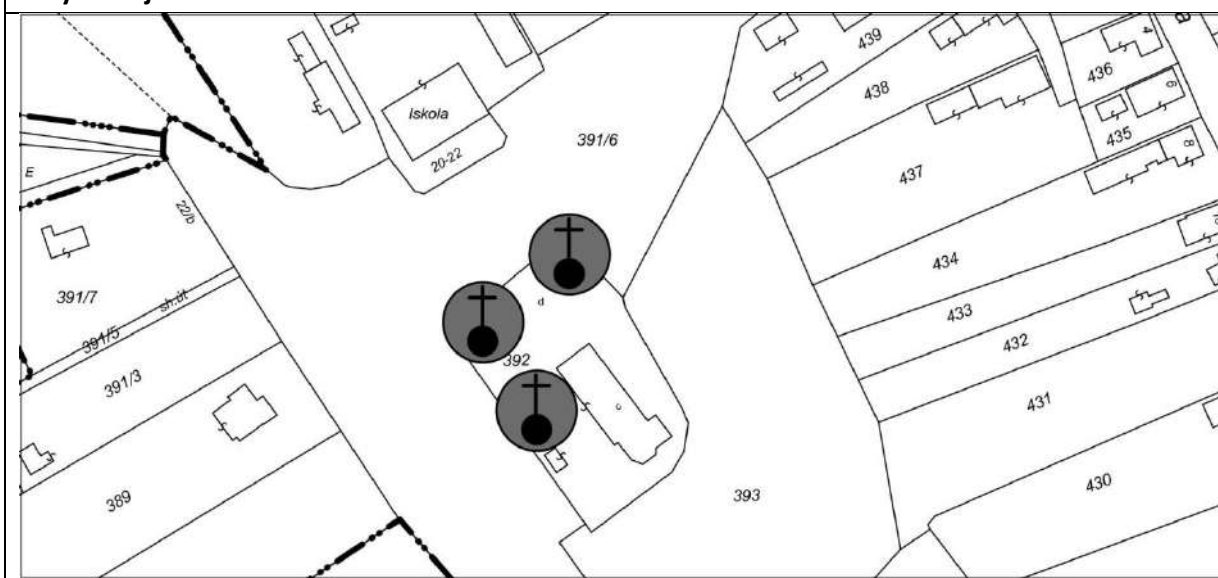
Javasolt intézkedések

A Mária szobor műanyag festékrétegét eltávolító szakszerű restaurálás szükséges.

A kereszten sürgősen szakszerű restaurálást kell végezni, mert megállíthatatlanná válik a romlása.

A szabadonálló falazott falfülke festést igényel.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
23	Jókai u. 21.	409	lakóház	helyi

Leírás, jellemzők, datálás

A Jókai utca végén álló lakóház az utcával párhuzamos elhelyezkedésű, oromfalas nyeregtetővel fedett, az udvar felőli oldalán tornáccal, eredeti nyílásrenddel. A fehér meszelés és a zöldre festett nyílászárók nemes egyszerűséget sugároznak. Védendő a tömege és a nyílásrendje. Az építési ideje a XX. sz. első harmadára tehető. A zölddel benőtt fakerítés jól illik a házhoz.

Javasolt intézkedések

Az épületet a jelenlegi állapotában kell megőrizni.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
24	Széchenyi u. 16.	606/2	lakóház	javasolt helyi

Leírás, jellemzők, datálás

Utcára merőleges gerincű, oromfalas nyeregtetős lakóház tornáccal. A falazott mellvédes tornác faoszlopokkal támasztott, közötté mives apácarácsos díszítés. A tornácra vezető ajtó színes üvegezésű, ritka példány. Sajnos az utcai ablakok nem eredetiek. XX. sz. első harmada lehet az építési ideje.

Javasolt intézkedések

Az utcai ablakok műanyag redőnyei helyett kedvezőbb lenne a faszalu árnyékoló.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
25	Petőfi u. 6.	596	lakóház	helyi

Leírás, jellemzők, datálás

Utcára merőleges gerincű, nyeregtetős, oromfalas lakóház falazott pilléres tornáccal, eredeti nyílásrenddel. Az utcai homlokzat finom vakolatdíszítése adja az épület karakterét. Védendő a tömeg, a nyílásrend, a homlokzat. Az építési idő a XX. sz. első harmada.

Javasolt intézkedések

Az épületet és a szép léckerítést jókarban kell tartani.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrs.	funkció	védettség
26	Petőfi S. utca 1. sz. előtt	601	kereszt	helyi

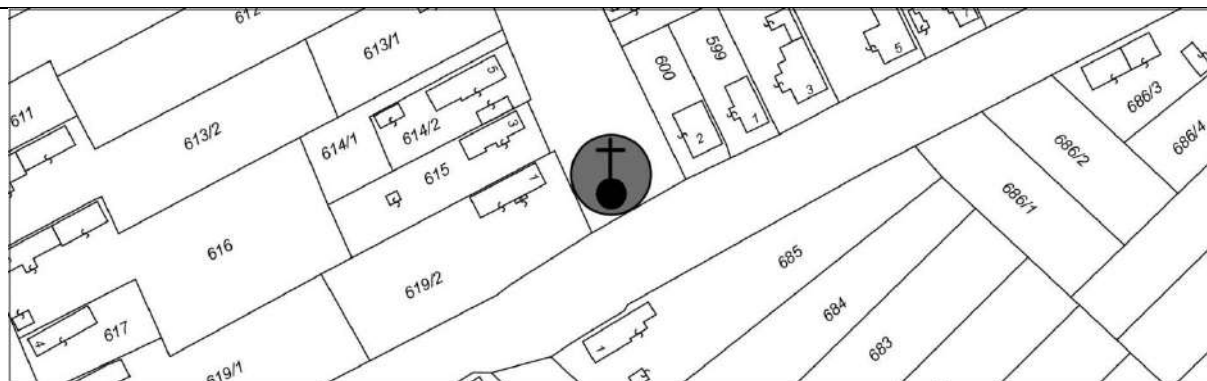
Leírás, jellemzők, datálás

Talapzatával együtt faragott homokkő kereszten fémöntvény korpusz. A talapzat felirata már nem olvasható. Valószínű a XIX-XX. sz. fordulójának környékén állíthatták.

Javasolt intézkedések

A kőanyag sürgős szakszerű restaurálásra szorul. A kereszt környezetét rendezni kell.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrs.	funkció	védettség
27	Rózsahegy	1690	kereszt	helyi

Leírás, jellemzők, datálás

A szőlőhegyi útelágazásnál, a mélyút feletti terepszinten áll egyszerű kőtalapzaton a kőkereszt, azon pedig fémöntvény korpusz. A talapzat felirata már nem olvasható, de az évszámát: 1883 festéssel hangsúlyozták. A talapzatot két helyen acélpánttal fogták össze.

Javasolt intézkedések

A rossz állagú kőanyag miatt sürgős, szakszerű restaurálást kell végezni.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrs.	funkció	védettség
28	temető	0184	kőkereszt	helyi

Leírás, jellemzők, datálás

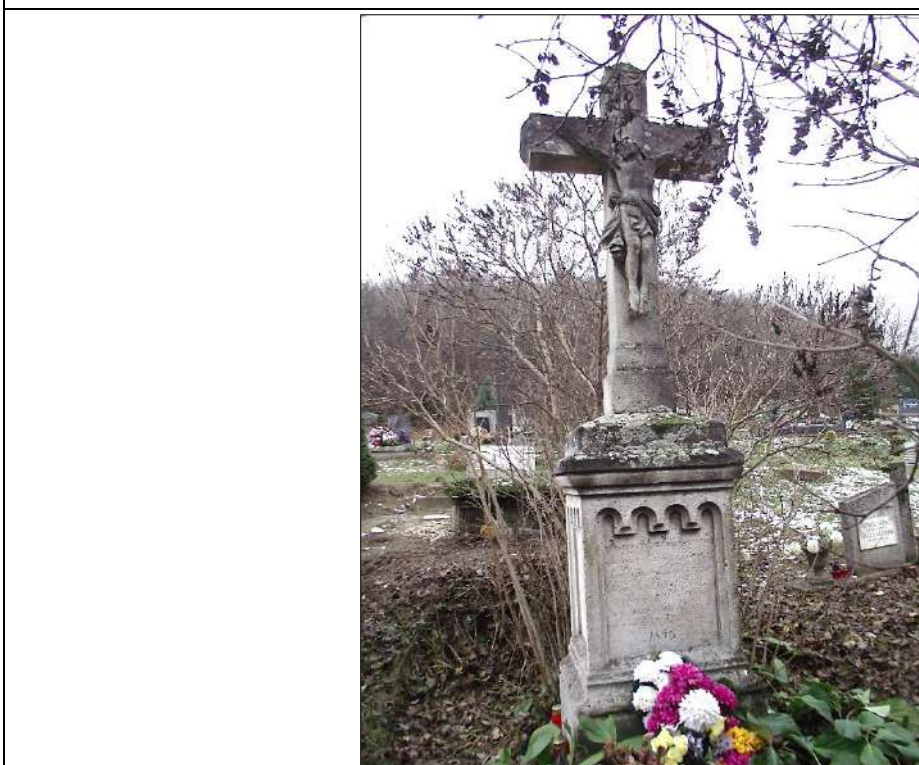
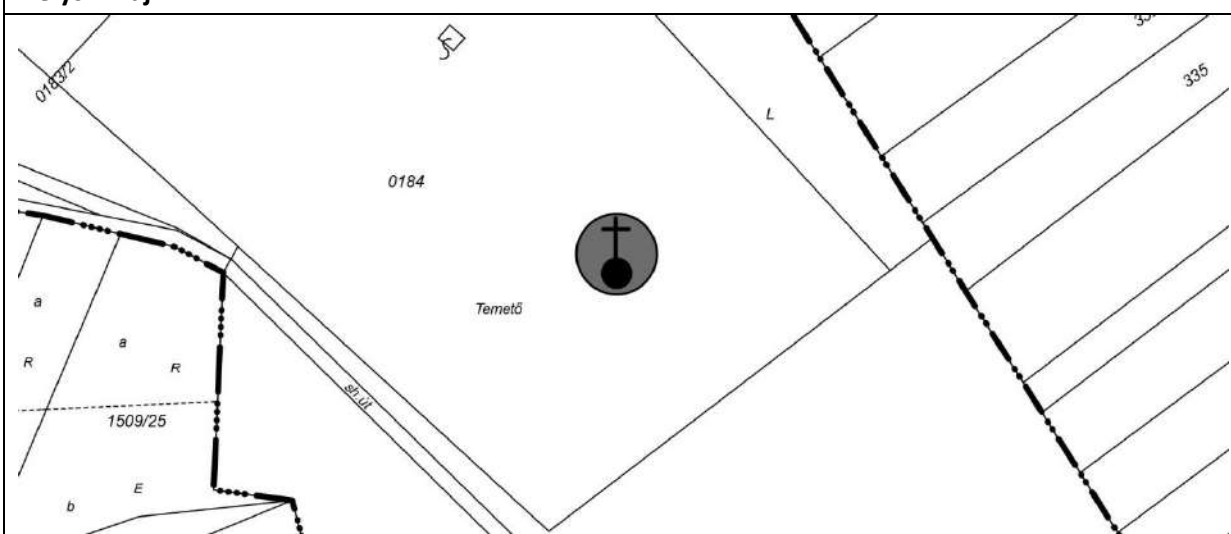
A falu nyugati oldalán a domboldali fekvésű temetőben, fa és cserjék takarásában áll a kőkereszt, rajta szép, arányos korpusz.

A posztamens felirata: „Higgyetek a Világosságban, hogy a Világosság fiai legyetek J12-36 Steierlein Jozef Endi(?) Jegyző Urnak (?) az Isten dicsőségére áldozott költségén 1856”

Javasolt intézkedések

A kereszt előtti cserjéket el kell távolítani, hogy ne takarják. A keresztet és a korpuszt meg kell tisztítani a rátelepedett mohától.

Helyszínrajz

Helyi védelemre javasolt értékek

sorsz.	cím	hrs.	funkció	védettség
1	Rákóczi u. 5/B.	452/1	istálló, góré	javasolt helyi

Leírás, jellemzők, datálás

A helyi védelem alatt álló lakóházzal egy udvarban, de külön helyrajzi számú telken áll az utcával párhuzamos telepítésű istállóépület és előtte a kukoricagóré. Az egyszerű tömegű, a kisméretű istállóhoz falazott szénapajta csatlakozik. A nyílászárók téglakeretezésűek. A góré hagyományos favázás, lécezett oldalakkal.

Javasolt intézkedések

Az épület és a góré is felújításra szorul. Az istálló és a góré tetőfedése kerámiacserépre cserélendő.

Helyszínrajz

sorsz.	cím	hrsz.	funkció	védettség
2	Pléhkrisztus	396/1	kereszt	javasolt helyi

Leírás, jellemzők, datálás

A falu nyugati oldalán, a r.k. templomtól délnyugatra, a Jókai utca és a Rózsahegyre vezető út csatlakozásánál kis földmagasításon áll a beton talpazathoz rögzített fakereszt, azon festett fémlemez Krisztus és Mária-alak.

Javasolt intézkedések

A kereszt és környezetének folyamatos jókarban tartásáról gondoskodni kell.

Helyszínrajz

